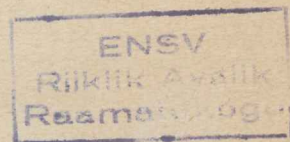

HARIDUS-
JA
SOTSIAALMINISTEERIUMI
TEGEVUS
1935/36. a.

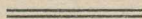
TALLINN, 1936

ÄRATRÜKK VÄLJAANDEST „VALITSUSASUTISTE TEGEVUS 1935/36. a.“

HARIDUS-
JA
SOTSIAALMINISTEERIUMI
TEGEVUS
1935/36. a.

~~SE 12706~~

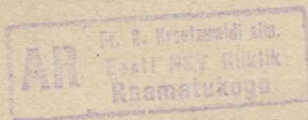

TALLINN, 1936

ÄRATRÜKK VÄLJAANDEST „VALITSUSASUTISTE TEGEVUS 1935/36. a.“

37 (47.42B)
36 (47.42B)

Ar 936 B
Haridus-

12630

S I S U K O R D.

	Lhk.		Lhk.
HARIDUS- JA SOTSIAALMINISTEERIUM . . .	5	IV. Kutseoskuse Osakond	18
I.		1. Osakonna tegevuse laienemine . . .	18
1. Ministeeriumi organisatsioon	5	2. Riigi Kunsttööstuskool	18
2. Ministeeriumi kantslei	5	3. Tallinna Tehnikum	18
3. Ministeeriumi majandusala	6	4. Tööstuslikud koolid	18
II. Teaduse ja Kunsti Osakond	6	5. Majanduslikud koolid	18
1. Teaduslik töö	6	6. Kodumajanduslikud koolid	19
2. Eesti Kultuurkapital	6	7. Merekoolid	19
3. Kultuurpropaganda fond	8	8. Õppejõud	19
4. Kultuurtegelaste Pensionikassa . . .	8	9. Kutseharidus väljaspool kooli . .	20
5. Tartu Ülikool	8	10. Kodutööstus	20
6. Kesk- ja kutsekooliõpetajate ette-		11. Tööstusliku Kutseoskuse Nõukogu	20
valmistus	8	12. Tehnikute ja maamöörtjate regist-	
7. Tallinna Konservatoorium	8	reerimine	20
8. Tallinna Tehnikum	9	13. Kunstnikkude registreerimine . .	20
9. Riiklik Katsekoda	9	14. Kutsekoolide varustamine hoone-	
10. Riigi Keskarhiiv	9	tega ja seadetega	20
11. Teatrid	9	15. Kutsevaliku nõuanne	21
12. Rahvamajad	9	16. Rahvusvaheline tegevus kutseha-	
13. Näidendite autorihonorar	10	riduse alal	21
14. Kunstinäitused ja kontserdid . . .	10	17. Õppe- ja kasvatustöö ülevaive . .	21
15. Muinasvarade kaitset ja korralda-		V. Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsus	22
mist	10	<i>A. Tervishoid, apteegi- ja rohuasjandus.</i>	22
16. Muuseumid	10	1. Tervishoid	22
17. Kõrgemad eraõppeasutised	11	2. Nakkushaigused	23
18. Kunstikoolid	12	3. Tervishoiu selgitustöö	23
19. Õppetipendiumid ja välismail õp-		4. Emade ja laste tervishoiulise hoole-	
pijad	12	kande alal	23
20. Rahvusvahelised suhted teaduse ja	12	5. Vaimuhaiged ja langetõbised . . .	23
kunsti alal	12	6. Apteegi- ja rohuasjandus	24
III. Koolivalitsus	12	<i>B. Hoolekanne</i>	25
1. Üldine olukord	12	7. Hoolekande areng	25
2. Koole korraldavaid seadusi ja mää-		8. Kinnine hoolekanne	25
rusi	13	9. Erahoolekande asutised	25
3. Koolide õppe- ja tunnikavad	13	10. Laste lahtine hoolekanne	25
4. Õpetajate ettevalmistamine	14	11. Lahtine hoolekanne täiskasvanud	
5. Õppevahendid	14	isikuile	25
6. Kooliruumid	15	12. Kodakondsuseta isikute ja välis-	
7. Erakoolid	15	maalaste ning välismaal asuvate	
8. Vähemusrahvuste haridusala kor-		Eesti kodanikkude hoolekanne . .	26
raldus	15	13. Riiklikud toetussummad	26
9. Koolide areng ja praegune seisukord	16	14. Erakorraline lasteabistamine talve-	
10. Vabaharidustöö	17	kuudel	26
11. Õppe- ja kasvatustöö järelevalve .	17	<i>C. Pensionid</i>	26
		15. Seadusandlus	26
		16. Pensionäride arv ja kulud	26

HARIDUS- JA SOTSIAALMINISTEERIUM.

I.

1. Ministeeriumi organisatsioon.

Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi organisatsioon oli 1935/36. tegevusaastal järgmine: ministeeriumi kantselei, Teaduse ja Kunsti Osakond, Koolivalitsus, Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsus, Kutseoskuse Osakond. Ministeeriumi see organisatsioon jäi kehtima kuni tegevusaasta lõpuni, kuid sisult laienesid ministeeriumi ülesanded kodumajanduslike koolide Põllutööministeeriumi alluvusest Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi alluvusse ületoomise tagajärjel, mis toimus 1. IV 1935 Vabariigi Valitsuse 27. III 1935 otsusega. Ühenduses sellega tulid Kodumajandusliku kutsehariduse korraldamise seaduse (RT 6—1935) põhjal Põllumajandusliku kutsehariduse korraldamise seaduses tähendatud Põllutööministri, Põllutööministeeriumi, Põllutööministeeriumi Põllumajanduse Osakonna ja selle osakonna direktori ülesanded, õigused ja kohused kutsehariduse korraldamisel kodumajanduse alal üle vastavalt Haridus- ja Sotsiaalministrile, Haridus- ja Sotsiaalministeeriumile, Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Kutseoskuse Osakonnale ja selle osakonna direktorile arvates 1. IV 1935.

See muudatus teostati selleks, et koondada Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi alluvusse kodumajandusliku kutsehariduse ala täies ulatuses, kuna enne arendasid ja juhtisid seda ala kaks ministeeriumi — Põllutööministeerium (kodumajanduslikud koolid) ning Haridus- ja Sotsiaalministeerium (naiskutsekoolid majapidamise, kudumise, pesu- ja rõivaõmblemise alal jt.). Juhtimine ühest keskkohast võimaldab arendada elunõudeile ja kohalikele vajadustele vastavate kutsekoolide võrku ja edendada ning ühtlustada nende õpetuslikku ja kasvatuslikku tegevust.

Tegevusaasta viimaseil kuul toimused ministeeriumis eeltööd Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi lahutamise alal kaheks iseseisvaks ministeeriumiks — Haridusministeeriumiks ja Sotsiaalministeeriumiks, mis otsustati Valitsemise korraldamise seaduse muutmise ja täiendamise seadusega (RT 22—1936). Uued ministeeriumid algasid oma tegevust arvates 1. IV 1936, seega järgmise tegevusaasta algusel.

Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi jaotamine Haridusministeeriumiks ja Sotsiaalministeeriumiks toimus ühelt poolt hariduse, teaduse, kunstide ja kogu rahvuskultuuri alade ning teiselt poolt tervishoiu, hoolekande, lastekaitse, sotsiaalkindlustuse ja

teiste sotsiaalalade edukama juhtimise ja otstarbekohasema arendamise huvides, eriti sel asjaolul, et mõlematel tähendatud aladel on täita suuri ja tähtsaid ülesandeid, ning ülesanded neil aladel suurenevad alatasa ühenduses rahva elu üldise arenguga.

2. Ministeeriumi kantselei.

Ministeeriumi kantselei tegevus on toimunud 1935/36. tegevusaastal sellekohaste seaduste ja määruste ning kujunenud korra ja põhimõtete alusel. Kuna kantselei tegevuse põhimõtted on osutunud otstarbekohaseiks ja elunõudeile vastavaiks ning ka asjatöötamise lihtsustamine teostus juba läinud tegevusaastal, siis ei ole sel tegevusaastal toimunud suuremaid muudatusi.

Kuna ministeeriumi kantselei poolt toimetatav ametlik ajakiri „Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Teataja“ hakkas ilmuma 1935/36. tegevusaastal 5. aastat, siis kerkis küsimus, kuivõrd see ajakiri on täitnud oma ülesandeid. Tähelepanekuist ja kogutud andmeist kui ka õppejõudude ja omavalitsustegelaste seisukohtadest avaldus, et see ajakiri on täitnud täielikult oma ülesandeid, on aidanud kaasa ringkirjade süstematiseerimisele ja käsitamise hõlbustamisele ning et selle toimetamist tuleb jätkata endistel alustel ja korras.

Kõigi kohtuasjade ajamine ministeeriumi oma ametnikkude poolt ja nende koondamine kantselei alla (peale pensioniasjade), mis on selliselt toimunud juba aastaid, on andnud häid tulemusi nii riigi huvide kaitsmise kui ka summade kokkuhoidmise seisukohalt. Juriidilise abi ja kohtu kulud, mis ulatusid enne selle korra kehtimapanekut tuhandeisse kroonidesse, olid 1935/36. a. eelarves ainult 50 kr, sama summa on ka 1936/37. a. eelarves. Ka on toimunud edukalt riigi huvide kaitsmine, mis nähtub sellest, et Riigikohtu Administratiivosakonnale Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi otsuste peale esitatud kaebustest rahuldati 1933. a. ainult 9,8% ja 1934. a. ainult 14,0%, kuna aga nimet. osakonnale esitatud kõigist kaebustest rahuldati 1933. a. 20,2% ja 1934. a. 25,5%. See näitab riigi huvide edukat kaitsmist ministeeriumi esindavate ametnikkude poolt, samuti ka asjade asjatundlikku ja seaduspärast otsustamist ministeeriumis. Samuti edukalt on toimunud ka tsiviiliasjade ajamine.

3. Ministeeriumi majandusala. Ministeeriumi asutistes on majapidamine arenenud tõusu poole. Asutiste majapidamiste tulud on märksa suurenenud, mis võimaldas riigi eelarve krediite vastavais asutistes vähendada, kandes osa kulusid asutiste oma erisummade arvele. Nii on mõnes asutises kõik majapidamiskulud viidud üle erisummade eelarvesse, jättes riigi eelarvesse ainult palgakrediidid.

Asutiste põllumajapidamises oli 1935/36. majandusaasta raske osalise ikalduse tõttu, kuid sellele

vaatamata majapidamiste tulud ja kulud püsisid tasakaalus, andes koguni väikesed ülejääke.

Piimakarja tõuparandusele ning tervendamisele on tegevusaastal pandud erilist rõhku, mis andis ka tagajärgi, kuna vähenenud on haigused ja karja seisukord on üldse paranenud.

Karjamajanduse edendamiseks ehitati Riigi Kurtumade Koolile noorkarja-laut ning korrastati laute ka mujal.

II.

TEADUSE JA KUNSTI OSAKOND.

1. Teaduslik töö. Teaduslikku tööd on teinud õpetatud Eesti Selts, akadeemilised ja teised vastavad organisatsioonid ning Tartu Ülikool oma asutiste kaudu, kellele Teaduse ja Kunsti Osakond on andnud toetussummasid võimaluste piires Kultuurkapitalist ja riigi eelarve korras.

Tegevusaasta kestel ilmunud tähtsamaist teaduslikest teoseist oleks mainida: dr. E. Kandi „Bevölkerung und Lebensraum Estlands“; prof. H. Moora, mag. E. Laiu, prof. H. Kruusi ja prof. J. Mägiste teos „Eesti ajalugu“ I köide, dr. A. Annisti 10-aastase töö viljana uurimus kahes osas: „„Kalevipoeg“ eesti rahvaluules“ ja „„Kalevipoja“ saamislugu“, mag. D. Palgi „Raamatu osa Eesti arengus“, R. Antiku „Eesti raamat“ ja dr. O. Liivi põhjalik uurimus „Die wirtschaftliche Lage des estnischen Gebietes am Ausgang des XVII Jahrhunderts“.

„Tartu Ülikooli Toimetusi“ ilmus aasta jooksul 7 köites 33 eri teost.

Peale selle on avaldatud teaduslike seltside ja isikute poolt palju teoseid, millede hulk ületab vastmainitu mitmekordselt.

2. Eesti Kultuurkapital. 1935/36. tegevusaastal on võimalus olnud suuremal määral toetada kultuurtegelasi ja asutisi nende loovkultuurilises tegevuses. Nimelt eelmisel aastail maksti Kultuurkapitalist ka pensioni, mis tihti moodustas sihtkapitalide kuludest üle 50%, kuna loovülesanneteks jäi vähe üle. Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud põhikirja alusel asutati kultuurtegelaste toetamiseks uus asutus — Eesti Kultuurtegelaste Pensionikassa, kust makstakse kultuurtegelastele nende invaliidisuse või vanaduse korral pensioni.

Seoses Kultuurkapitali sihtkapitalide valitsemise ümberkorraldamisega töötati välja ja pandi kehtima sihtkapitalide valitsuste ja sihtkapitalide esinduskogude kokorrad.

Peale eelarvete koostamise ja nende arutamise oli nõukogus läbivaatamisel ja otsustamisel külmunud laenude korraldamine, sihtkapitalide eelarvete

proportsioonide muutmine, ajakirja „Looming“ ümberkorraldamine, Eesti muusikakultuuri arendamise põhialused ja Eesti heliloomingu auhindamise fondi kokukord.

Külmunud laenude likvideerimisel saadi ca 9 000 kr väärtuses raamatuid, mis annetati tasuta peamiselt maakoolidele ja raamatukogudele. Annetatud raamatud olid tõhusaks toetuseks raamatukogudele Raamatu aasta puhul.

Tegevusaasta jooksul on Kultuurkapitali sea-duse põhjal laekunud tulusid 311 000 kr. Peale selle on saadud Kultuurkapitali oma tuludest 8 000 kr.

Kirjanduse Sihtkapitalile on tegevusaastal määratud tarvitamissummaks 32 700 kr, millest on toetatud 13 000 kr-ga a j a k i r j a „L o o m i n g“ väljaandmist ja levikut laiemasse rahvahulkadesse. Kultuurkapitali Nõukogu vastaval otsusel anti ajakirjale kindel tegutsemisuund rahvuslik-ülesehitavas vaimus, mis on aidanud suuresti tõsta ajakirja levikut (700 eksemplarilt 4000 eksemplarile). Samuti on jätkatud loovkirjanikkude toetamist perioodiliste või ühekordsete toetuste ja preemiade näol kogusummas 16 700 kr, mis võimaldas luua neile töötingimusi ja mille tagajärjel rikastus meie kirjandusturg möödunud Raamatu aastal arvukate ja kaalukate kirjanduslike teostega.

Helikunsti Sihtkapitali tarvitamissummadeks on määratud 1935/36. a. eelarvega 29 550 kr. Muusikaorganisatsioone (Eesti Lauljate Liitu, Akad. Heli-kunsti Seltsi, Tööliisumuusika Liitu jt.) on toetatud 10 500 kr-ga. Isikuile on antud toetusi helitööde ostude, autasude ja stipendiumide ning toetuste näol 5 500 kr. Peale selle on toetatud andekamaid õpilasi muusikakoolide kaudu ja otseselt ning andekust ja edasipüüdmist avaldanud isikuile on antud täiendus-stipendiume välismaal.

Tegevusaastal on omandatud ja kirjastatud 14 helitööd 2 600 kr eest. Üldse on sihtkapitali poolt ostetud 35 eesti autorilt 187 helitööd 45 860 kr väärtuses.

Tegevusaastal on töötatud välja „Eesti muusikakultuuri arendamise põhialused“, mis tahavad rajada eesti muusikakultuuri arendamise senisest kavakindlamale alusele, haarates peajoonest järgmisi tähtsamaid alasid:

1) muusikalise kasvatus ja hariduse edendamine noorsoos;

2) muusikaline eriharidus ja õppeasutised;

3) loovmuusika;

4) loovmuusika propaganda;

5) rahva muusikaline kasvatus;

6) muusikakultuuriliste ettevõtete ja tööde keskendatud juhtimise korraldamine;

7) muusikateadus ja -kirjandus;

8) stipendiumifondi asutamine ja

9) Riigi Ringhäälingu kava täiendamine elavate ettekannetega.

Kujutava Kunsti Sihtkapitali alal, mille tarvitamissumma oli 26 500 *kr.*, on endiste aastate eeskujul kasutatud määratud krediite loovate kunstnikkude toetamiseks kunstitööde ostude näol, tellimisteks, stipendiumideks, autasudeks ja preemiaiks kogusummas 12 810 *kr.* Ostetud on 45 kunstitööd, neist 3 skulptuuri, ülejäänud on maalid ja graafilised tööd.

Tegevusaastal korraldati kunstihoones 4 kunstinäitust, neist üks Ungari rahvakunsti näitus. Näitustest osavõtt oli elav, külastajaid oli üle 13 500.

Sihtkapitali oma ettevõttest (maja, näitused) on 1935/36. a. jooksul laekunud tulu ca 21 000 *kr.*, mis peamiselt on kulutatud maja korrashoiuks ning Kunstihoone ehitusvõlgade katteks.

Näitekunsti Sihtkapitali alal tuleb 1935/36. tegevusaastal märkida tähtsamana esimese ülemaalse teatripäeva korraldamist 17. ja 18. aprillil, kus arutusel olid peamiselt oma-teatri probleemid. Teatripäevast võtsid osa kõik kutselised teatritegelaad, umbes 300 maanäitejuhti, peaaegu kõik näitekirjanikud ja teatriarvustajad.

Tegevusaasta jooksul on sihtkapitali tarvitamissummadest kulutatud 28 000 *kr.* Sellest suurem summa on läinud provintsiteatrite toetamiseks. Nii on teatrid saanud: „Ugala“, Narva ja „Endla“ kokku 18 000 *kr.* Peale selle on toetatud väiksemate summadega Kuressaare, Valga ja Võru („Kandle“) teatrit, mis neil võimaldab pidada palgalist näitejuhti. Samuti on määratud toetust näitlejatele lühemate kursuste-seminaride korraldamiseks ja autasudeks.

Kehakultuuri Sihtkapitali olulisemaks tegevusalaks oli maakondade spordiliikumise elustamine. Selleks suurendati sihtkapitali eelarvet tunduvalt, mis võimaldas 9 maakonna instruktor-organisaatori ametisse palkamise. Instruktorid on kohapealseiks tööjõududeks, kes arendavad kehalist kasvatust ja spordiliikumist, korraldavad kursusi, annavad nõu kehakultuuri alal ja teostavad spordiinspektori korraldusi.

Sihtkapitali juures on ametis spordi-inspektor, kelle ülesandeks on: organiseerida kehalise kasvatus ja spordi juhtidekaadri ettevalmistamist, kontrollida instruktorite tegevust, anda nõu spordiühingute tegelastele ja juhtidele organiseerimiseks.

Kursusi on korraldatud 62 kohas üle 2 200 osavõtjaga. Selleks on kulutatud ühes instruktorite tasudega üle 10 000 *kr.* Peale selle on toetatud spordiorganisatsioone 3 300 *kr.*-ga. Üldse on sihtkapitalile 1935/36. a. eelarvega määratud tarvitamissummadeks 17 500 *kr.*

Spordiplatside võrgu korraldamiseks ja uute asutamiseks on asutud samme vastavate omavalituste juures.

Ajakirjanduse Sihtkapitalile määrati tegevusaastal 5 900 *kr.* Sellest on antud toetust 3 000 *kr.* Eesti Ajakirjanike Liidule, millest pool on läinud ajakirjanikkude puhkekodul lasuva võla tasumiseks. Peale selle on väiksemate summadega toetatud üksikuil juhtudel ajakirjanikke töötaolu ja haiguse puhul. Edasi on toetatud Balti Pressiliidu Eesti Rahvuskomiteed, kes on tihedas läbikäimises läti ja leedu ajakirjanikkude organisatsioonidega, mis tegevusaastal eriti on elavnenuid.

Kultuurkapitali Vabariigi Valitsuse osa. Kultuurkapitali seaduse põhjal läheb Kultuurkapitali sissetulekuist 50% Vabariigi Valitsuse kasustusse, teine pool (50%) sihtkapitali eelarveile. 1935/36. a. eelarvetega määrati Kultuurkapitali Vabariigi Valitsuse osale tarvitamissummaks 140 000 *kr.*, mida on kasutatud peamiselt üleriigiliste üldkultuuriliste asutiste ja ettevõtete ülalpidamiseks või toetamiseks, samuti teaduslikeks uurimisteks Eesti maad ja rahvast puutuvail aladel ning nende uurimuste avaldamiseks trükis.

Tegevusaastal on kulutatud teaduslikele uurimustele ja nende avaldamisele trükis kogusummas 47 000 *kr.* järgmiste asutiste kaudu: Õpetatud Eesti Selts (aastaraamatud 1933 ja 1934; toimetused XXVIII, XXIX ja XXX ja muud teaduslikud väljaanded); Akadeemiline Emakeele Selts (murdeuurimistööd, „Eesti Keel“); Akadeemiline Ajaloo Selts („Ajalooline Ajakiri“, „Eesti biograafiline leksikon“, Eesti ajal. bibliograferimistööde jätkamiseks); Eesti Kirjanduse Selts („Eesti Kirjandus“, populaarteadusliku kirjanduse sari „Elav Teadus“, „Suurmeeste elulood“, koguteos „Eesti“, „Laiuse kihelkonna ajalugu“ ja Kreutzwaldi „Kalevipoeg“); Loodusuurijate Selts (Eesti geoloogilise kaardi koostamiseks, „Eesti Looduse“ väljaandmiseks); Eesti Neuroloogia Selts (Folia Neuropathologica Estoniana XVI köite trükkimiseks) ja mitmele väiksemale organisatsioonile teaduslikuks tööks.

Üldkultuurilistest asutistest on toetust saanud: sihtasutus „Eesti Rahva Muuseum“ ühes oma osakondadega (Eesti Rahvaluule Arhiiv, Kultuurilooline Arhiiv jm.) 14 000 *kr.*; Tallinna Kunstimuuseum 5 500 *kr.*, Eesti Haridusliit 4 000 *kr.*, Vene Haridus-

ja Heategevate Seltside Liit 2 000 *kr*, Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus 2 000 *kr* ja teised väiksemad organisatsioonid. Tartu Muusikakooli ülalpidamiseks on toetust määratud 12 000 *kr*. Peale selle on toetatud Feno-Ugria Asutise kaudu V Soome-Ugri Kultuurkongressi, mis peetakse Tallinnas 1936. a. suvel, ettevalmistus- ja korraldamistööd 20 000 *kr*.

Eesti Kunstimuseumi ehitusfond on tegevusaasta kestel suurenenud üle 20 000 *kr*.

3. Kultuurpropaganda fond.

Toetusi jätkati Eesti tutvustamiseks välismaal kirjanduse, kontsertide ja näituste kaudu. Nii toetati Eesti rahvakunsti näitust Pariisis 2 000 *kr*-ga. Edasi anti toetust Tartu Üliõpilasseltsidele kontsertmatkaks Stokholmi, samuti on toetatud propaganda-kirjanduse väljaandmist.

4. Kultuurtegelaste Pensionikassa

Vabariigi Valitsuse poolt antud põhimääruse (RT 6—1935) alusel kutsuti tegevusaasta algul ellu Eesti Kultuurtegelaste Pensionikassa. Kultuurtegelaste Pensionikassa ülesandeks on maksta pensioni oma liikmeile töövõimetuse ja vanaduse korral, samuti nende surma korral nende perekondadele. Kuni pensionikassa asutamiseni toimus see otse Kultuurkapitali kaudu, mis mõjus koormavalt Kultuurkapitalile loova kultuuri toetamise alal. Pensionikassa asutamisega läksid automaatselt kassale üle seni Kultuurkapitalist makstavad pensionid.

Uusi pensione on määratud tegevusaasta jooksul 15 isikule.

Tegevusaasta lõpuks oli kassal juba 469 liiget, kes liikmemaksu (3% kutsealalisest tulust) maksnud kassale 16 000 *kr*. Kultuurkapitalist (kapitali üldtulest 10%) on antud kassale toetust 31 170 *kr*. Pensionideks on kassa poolt makstud 33 600 *kr*.

5. Tartu Ülikool.

Tegevusaastal kasvas Tartu Ülikooli teaduskondade arv 7-lt 8-le tehnikateaduskonna iseseisvumise tõttu 1. IX 1935, mis eelmisel aastal töötas matemaatika-loomusteaduskonna osakonnana. Ühenduses sellega toimus teaduskonna väljaarendamine õppeasutiste loomise ning sisustamise ja uute õppetoolide täitmise teel. Täideti erakorraliste professoritega esmakordselt veemajanduse ning vesiehitiste ja teedeehituse õppetool ja asutati vastavad kabinetid.

Tehnikateaduskonna asupaiga küsimuse otsustamiseks määras Vabariigi Valitsus ministritevahelise komisjoni, kes põhjaliku kaalumise järgi asus seisukohale, et selle teaduskonna asupaigaks peab olema Tallinn.

Majandusosakonna iseseisvaks teaduskonnaks eraldamiseks tehti eeltöid: töötati välja selle teaduskonna jaoks uued õppekavad, mis näevad ette nelja-aastase kursuse senise kolmeaastase asemel. Ühtlasi muudeti senine majandusgeograafia dotsentuur professoruuriks ja täideti see aasta lõpuks.

Teiste õppetoolide koosseisus toimusid järgmised muudatused: loomaarstiteaduskonna hobuserautamise ja kabjahaiguste dotsentuur ühendati teiste sama teaduskonna õppekohtadega (1. IX 1935); arstiteaduskonnas asutati rakendusfarmaatsia dotsentuur, mis ka täideti. Peale selle täideti Eesti Ühistegeliku Liidu poolt asutatud ühistegevuse professor.

Ülikooli sisseastujate uute üliõpilaste arv piirati 690-le, kusjuures esmakordselt toimusid võistluseksamid sisseastumisel arstiteaduskonna rohuteaduse osakonda ja tehnikateaduskonda. Uute vastuvõetud üliõpilaste norm täitus, kusjuures ülikooli ei pääsenud üle 100 soovija.

Üliõpilaste arvu liikumist näitavad alljärgnevad arvud: 1. IV 1935 oli 3 410 üliõpilast (2 426 m., 984 n.), 1. IV 1936 — 3 237 (2 246 m., 991 n.). Esmakordselt immatrikuleeriti 728 üliõpilast (517 m., 211 n.). Endisi üliõpilasi astus uuesti ülikooli 1 190 (826 m., 364 n.); ülikoolist lahkus enne lõpetamist (enamik ajutiselt) 1 794 üliõpilast (1 314 m., 480 n.). Ülikooli lõpetajaid oli 299 (211 m., 88 n.). Doktoridiplomeid anti aasta jooksul välja 8, magistridiplomeid 22.

Ülikooli kulud olid kogusummas 1 982 359 *kr*, millest 1 101 423 *kr* kaeti ülikooli erisummade tuludest. Peamised tulud olid õppemaksust (350 593 *kr*) ja arstiteaduskonna kliinikuist (537 037 *kr*).

Ülikooli kliinikute tegevust iseloomustavad järgmised arvud: ravimisel viibis 10 789 haiget kokku 188 526 päeva; ambulatoorselt raviti 19 960 haiget kokku 34 662 juhul. Et arendada ravi ülikooli kliinikus, osteti selleks 146 *mgr* raadiumi.

Tartu Ülikooli majandusala kindlakujulisemaks juhtimiseks loodi ülikooli majandusdirektori amet, milleks muudeti vastavalt Tartu Ülikooli seadust.

6. Kesk- ja kutsekoollõpetajate ettevalmistus.

Pedagoogilise ettevalmistuse andmiseks üliõpilastele ja ülikooli lõpetajaile ülikooli juures 1923. a. ellukutsutud didaktilis-metoodilises seminaris õppis 1935/36. õppeaastal 58 isikut, neist 23 filosoofiateaduskonna ja 13 põllumajandusteaduskonna ainete alal, teiste ainete alal vähem (5 kuni 6 isikut). Seminarini on soetatud raamatuid ja õppeabinõusid 22 741 *kr* väärtuses.

Kesk- ja kutsekoollõpetaja kutseeksami õiendamiseks avaldas soovi õppeaasta kestel 80 isikut. Kutseeksami õiendas 42 isikut. Kõige rohkem oli eksamiõiendajaid põllumajanduslikkude ainete alal.

7. Tallinna Konservatoorium.

Riigivanema poolt 15. II 1935 antud Eesti Vabariigi Tallinna Konservatooriumi seaduse (RT 20—1935) alusel teostus Tallinna Konservatooriumi Seltsi poolt ülalpeetud konservatooriumi muutmise riigi konservatooriumiks 1. VIII 1935 arvates. Nimet. selts andis sellekohase lepingu alusel riigile konservatooriumi hoone, inventari, õppevahendid ja muu vara, koguväärtuses 196 290 *kr*.

Konservatooriumi õppejõududeks kinnitati 34 isikut, neist 6 professorit, 14 vanemat õpetajat, 11 õpetajat ja 3 assistenti. Töötati välja ja pandi kehtima konservatooriumi õpilaste vastuvõtmise ning teised vajalikud määrused ja maksunormid. Tegevusaastal oli konservatooriumi õpilaste arv 301.

8. Tallinna Tehnikum. 1920. a. kehtimapanud põhikirja alusel töötava Tallinna Tehnikumi tegevus jätkus 1935/36. a. likvideerimise sihis. Nimetatud õppeasutis pidi oma tegevuse lõpetama juba 1. VII 1935. Likvideerimiskäik venis pikale diplomitööde suure ulatuse tõttu. 91 õpilasest suutis määratud tähtajaks lõpetada ainult 27. Seetõttu tuli likvideerimistähtaega pikendada kaks korda.

Vabariigi Valitsuse poolt 10. I 1936 antud määruse (RT 5—1936) alusel kaotab kehtivuse Tallinna Tehnikumi põhikiri (RT 81/82—1920) ja Tallinna Tehnikumi põhikirja muutmise seadus (RT 34—1926) 1. VI 1936, mis ajaks tehnikum lõpetab oma tegevuse.

1. IV 1935 kuni 31. III 1936 on tehnikumi täiskursuse lõpetanud ning inseneridiplomi vääriliseks tunnustatud 70 isikut. Nendega kokku on Tallinna Tehnikumi lõpetanud 267 isikut.

9. Riiklik Katsekoda. Lahendades igasuguseid teaduslik-tehnilisi küsimusi kaubanduse, tööstuse ja tehnika alal tegutseb Riiklik Katsekoda nelja osakonnaga, saades ülalpidamiskulud Tallinna Tehnikumi erisummade eelarve kaudu, mis laekunud katsekoja poolt tehtud katsete tuludest ja tehnikumi õppemaksudest.

Harilikkude jooksvate uurimis- ja katsetööde kõrval teostas Riiklik Katsekoda tegevusaasta kestel Eesti looduslike teedeehitusmaterjalide, põlevkivisaaduste, vosvoriitide, tekstiilsaaduste ja kodumaa saavide uurimisi. Viimast uurimist teostati Majandusministeriumi ülesandel kavatsetava telliskivitööstuse hoogsamaks arendamiseks.

10. Riigi Keskarhiiv. Kehtimapanud uus Arhiiviseadus (RT 53—1935) seab Riigi Keskarhiivile rohkesti uusi ülesandeid ja järelevalve kogu riigis ajalooliselt väärtuslike arhiivide säilitamise ja kaitse alal. Uue seaduse nõudeile vastavalt koostati Riigi Keskarhiivi uus kodukord. Samuti töötati välja Arhiiviseaduse § 28 alusel Vallaarhiivide korraldamise normaalkodukord, mis pandi kehtima Haridus- ja Sotsiaalministri poolt (RT 102—1935).

Tegevusaastal teostati kirikuarhiivide kordaseadmist, fotoarhiivide korraldamist ja ühtlustamist ning seltside ja ühingute arhiivide säilitamist. Arutusel olid riigiasutiste asjaajamise juhtnõuad ja politsei-asutiste kantseleilise tegevuse ning asjaajamise korra kavad. Keskarhiivi ajaloo-osakonnas lõpetati Eestimaa rootsiaegse kindralkuberneri arhiivi kataloogi koostamine; kohtuosakonnas korraldati, pagineeriti ja signeeriti u. 5000 arhiivühikut; administratiivosakon-

nas korraldati ja liigitati üle 165 arhiivimeetri arhiivaale (üle 6300 toimiku).

Uusi arhiivmaterjale suudeti aasta jooksul võtta vastu ruumi puudusel ainult 80 arhiivimeetrit. Keskarhiivi ruumide küsimus nõuab kiiret lahendamist, milleks astuti vastavaid samme.

1935. a. oktoobris rikastus keskarhiiv väga väärtusliku ja ainulaadse keskaegsete pärgamenttürikute koguga, nn. „**Kukruse kirjakoguga**“, mille Teaduse ja Kunsti Osakond ostis (dr. B. Tolli'lt). Sellel kogul on suur osatähtsus meie keskaegse ajaloo valgustamisel.

Tähtsa koguna saadi Eestimaa Konsistooriumi arhiivi osa, mis sisaldab arhiivaale eesti keele ja kirjandusloo alalt (Vastse Testamendi käsikirjad a. 1682—83, esimese eestikeelse Piibli käsikirjad a. 1739 jm.).

C. Schilling deponeeris keskarhiivi Müüsleri mõisa kirjakogu 17. ja 18. sajandist, samuti deponeeriti keskarhiivi Jaan Poska isiklik arhiiv, mis pakub uurijaile palju huvi.

Keskarhiivi tehniline raamatukogu täienes 221 köitega. Tähtsa tehnilise seadise omandati Inglismaalt ammuigatsetud fotostaat-aparaat, mis võimaldab arhiividokumentidest teha fotostaat-ülevõtteid ja mis leiab väga elavat kasutamist.

Aasta jooksul käidi keskarhiivis uurimas 6770 korda, nõutades arhiivühikuid üle 15 300. Uurijate hulgas oli ka palju välismaalasi (Rootsist, Norrast, Soomest, Lätist ja Saksast).

Keskarhiivi tegevus on tõusnud ligi 40% võrra. 1935. a. koostati keskarhiivi direktori ja teiste keskarhiivi ametnikkude kaastegevusel „Arhiivinduse käsi-raamat II“. Samuti ilmus trükist keskarhiivi väljaandena toimetus nr. 4, mis sisaldab Eestimaa rootsiaegse kindralkuberneri arhiivi kataloogi osa.

11. Teatrid.

Teatrite elus oli märgata tegevusaastal erilist tõusu nii lavastuste kui ka vaatlejate arvu suhtes.

Riigi majandusliku seisukorra paranemise tõttu võimaldati teatritele veidi suuremaid toetussummasid, mis soodustas teatrite hoogsamat tööd. Eriliselt abistati „Vanemuise“ teatrit ja ka provintsilinnade teatritele suurendati toetussummasid.

Teatrite repertuaar on tunduvalt rikastunud eesti algupäraste lavateostega.

Tegevusaastal pühitsesid 2 meie suuremat teatrit — „Estonia“ ja „Vanemuine“ — oma 70. a. tegevuse juubelit, mis puhul Vabariigi Valitsuse poolt määrati erakorralisi toetusi: „Estoniale“ 10 000 kr andekamate teatritegelaste arendamise fondiks ja „Vanemuisele“ 160 000 kr teatrimaja ajakohaseks ümberehituseks (RT 86—1935).

12. Rahvamajad.

Kuna linnade teatrid on maa-rahvale raskemalt kättesaadavad, püüti abistada rahvamajade arendamist riiklike toetuste ja laenu määramisega, kuigi selleks

Teaduse ja Kunsti Osakonnal on väga piiratud võimalused krediitide vähesuse tõttu. Rahvamajade võrgus ettenähtud 458 rahvamaja nõuete rahuldamiseks oli tegevusaastal krediiti 30 000 kr. Asunduskapitali eelarve korras laenude andmiseks rahvamajade ehitamise või ümberehitamise otstarbeks ja 16 000 kr näitelavade ehitamiseks. Viimasest summast anti 30% Eesti Haridusliidu kaudu maanäitelavade seadiste ja dekoratsioonide valmistamiseks 1930. a. kehtimapanud korra alusel.

Võrdlemisi väikeste laenu- ja toetussummade määramisega on suudetud rahvamajade osaliseltki korraldada vastavalt rahvamajade ehitusmääruse (RT 59—1933) nõudeile, mis võimaldab ka suuremate lavastuste ettekandmist Draamastuudio rändteatril oma ringreisidel.

13. Näidendite autorihonorar.

Lisaeelarve korras Teaduse ja Kunsti Osakonna käsutusse lubatud krediidiga 5 000 kr avanes võimalus teostada autorihonorari tasumist maanäitelavadel ettekantavate eesti algupäraste lavateoste eest.

Haridus- ja Sotsiaalministri 17. VI 1935 korralduse (HSM Teataja 11—1935) alusel koostati selleks moodustatud komisjoni kaudu eesti autorite algupäraste näidendite nimestik, millesse võeti 108 algupärast eesti näidendit, millede ettekandmise korral maanäitelavadel ja väikelavadel autorihonorar tasutakse Teaduse ja Kunsti Osakonna poolt Eesti Haridusliidu või Autorikaitse Ühingu kaudu.

See korraldus on tunduvalt tõstnud etendatavate näidendite kvaliteeti ja maa võib vabaneda vähemväärtuslikest ning võõrapäraste lavateoseist.

Eesti kutseliste teatrite tegevus.

	Lavastuste arv			Eten- duste arv	Vaatle- jate arv	Kassa 1 000 kr	Keskmiselt 1 etenduse kohta		Toetust saadud aasta jooksul riigilt ja omavalitsusilt 1 000 kr	Toetusena juurde- maks 1 vaatleja kohta aastas	Vaatlejate arv etenduste ilkkide järgi			
	uus	vana	kokku				vaat- lejaid	sisse- tulek kr			sõnalav.	ooper	operett	kokku
Estonia	20	19	39	317	197 400	143	623	452	101	52	67 797	43 870	85 733	197 400
Vanemuine . . .	25	6	31	161	51 108	25	317	157	53	103	18 340	6 418	26 350	51 108
Draamastuudio .	7	2	9	280	76 118	56	272	199	21	27	76 118	—	—	76 118
Töölisteater . .	9	3	12	191	54 119	25	283	128	18	22	54 119	—	—	54 119
Endla	14	2	16	83	26 623	12	321	140	8	30	17 779	—	8 844	26 623
Ugala	13	—	13	110	25 685	11	229	100	9	35	16 337	—	9 348	25 685
Narva	12	2	14	114	27 588	11	242	98	6	23	7 215	—	20 373	27 588
Kannel	8	2	10	44	10 078	4	221	87	2	15	6 703	—	3 375	10 078
Kokku	108	36	144	1 300	468 719	237	312	170	218	38	264 408	50 288	154 023	468 719

14. Kunstinäitused ja kontserdid.

Tähtsamaist kunstinäitustest võib mainida Eesti rahvakunsti näituse korraldamist Pariisis Trocadero palees 1935. a. suvel, mis sai rahvusvaheliselt elava tähelepanu osaliseks, ja Ungari rahvakunsti näituse korraldamist Tallinnas veebruaris 1936, millist näitust külastas üle 5000 isiku.

Brüsseli maailmanäituse Eesti osakonna jaoks hankis Teaduse ja Kunsti Osakond ülesvõtted meie kultuurilisest üritusist — ülldlaulupeost ja võimlemispidustusist.

Välismaail kontsertide andmise ja solistide esinemise kohta pandi kehtima vastav korraldus 16. V 1935, mille järgi võivad välismaile esinema sõita ainult tunnustatud koorid ja solistid, et vältida ebaõnnestumisi välismaail esinemisel.

15. Muinasvarade kaitset ja korraldamist

on Teaduse ja Kunsti Osakond teostanud Muinsusnõukogu, Tartu Ülikooli Arheoloogia ja Kunstiajaloo Kabineti ja teiste vastavate asutiste kaasabil. Tegevusaasta lõpuks oli registreeritud, s. o. kaitsele võetud ligi 1400 esiajaloolist kinnismuistist, 420 ajaloolist, kinnismuistist ja vallasmuistiseid üle 30 000 eseme, peale selle veel üksikute muu-

seumide, asutiste ja isikute erakogud. Tegevusaastal teostati Toompea lossi ehitusloo uurimist, Püha ja Muhu kiriku, Petseri ja Dominiiklaste kloostrid, Vao torni ja Peetri maja (viimases vallasvara) restaureerimist ja väljakaevamisi Piritas kloostris.

Tartu Ülikooli Arheoloogia Kabineti vastavate eriteadlaste, muinasteaduslike kaevamiste, inspeksioonireisude ja eraisikute kaudu on saadud muinasteaduslikult 45 eri leiukohta kokku 1 239 eset.

Rahvuskultuuriliste väärtustena kogutud ja omandatud esemed on paigutatud vastavasse muuseumidesse: esiajaloolised esemed — Arheoloogia Muuseumi, etnograafilised — Eesti Rahva Muuseumi, ehitus- ja kunstiajaloolised — Kunstiajaloo Kabinetti ja mündileid — Õpetatud Eesti Seltsi mündikabinetti. Mündileidude inventeerimise ja säilitamise kohta pandi kehtima vastavad juhtnõud (HSM Teataja 11—1935).

16. Muuseumid.

Riiklikuks muinasteaduslikuks keskmuseumiks on Tartu Ülikooli Arheoloogia Muuseum, kuhu koondatud kõik muinasaegsed leiud. Nimetatud muuseumi varade seisukohta annab ülevaltoodud järgnev tabel.

Tartu Ühikooli Arheoloogia Muuseumi varade seis.

	Müinas- teaduslikud kogud		Raamatu- kogu		Valguspildid	Ülesvõtted	Aparatuurid ja instru- mendid
	peaumbrite järgi	alamumbrite järgi	raamatud	ajakirjad			
Varade seis 1. IV 1935	3 254	20 746	1 426	643	349	2 031	122
Juurdekasv 1. IV 1935—1. IV 1936	45	1 239	53	18	19	193	13
Vähemine 1. IV 1935—1. IV 1936	—	—	—	—	9	—	1
Varade seis 1. IV 1936	3 299	21 985	1 479	661	359	2 224	134

Sihtasutus Eesti Rahva Muuseum. Eesti Rahva Muuseumi tegevus on möödunud aastal näidanud tõusu suuna.

Uurimiste alal on valminud Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamatu XI käsikiri, mille trükkis ilmumine teostub lähemal ajal.

Külastajate arv on möödunud tegevusaastal tõusnud 17 545 isikule, nende hulgas välismaalasi 1 599, nii et muuseum moodustab oma koguga tähtsa laiemate hulkade kasvatusteguri kui ka meie kultuuri tähelepanudava propagandavahendi. Kogud on möödunud tegevusaastal kasvanud 678 nr. võrra (kokku 34 119 nr.). Korrespondentide võrgu kaudu on ERM saanud aasta jooksul vastuseid küsimuslehtedele ja kavadele 1 728 lk. (kokku seni vastuseid 26 629 foolok.).

On teostatud Saare- ja Setumaa taluehitiste uurimist, kogutud rahvateaduslikke kirjeldusi ning traditsioone üle maa. Etnograafilise Arhiivi (EA) kirjeldused on aasta jooksul kasvanud 3 214 lk. võrra (kokku 17 543 lk. 4°).

Kultuuri- ja kunstiajaloolises osakonnas on algatatud laiemaulatuselist ümberkorraldamist, et võimaldada senisest suuremal arvul muuseumi kultuurilooliste kogude väljapanekut.

Osakonna kunstikogud on aasta jooksul kasvanud 130 nr. võrra (kokku 2 257 nr.), kultuuriloolised kogud 10 nr. võrra.

ERM-i 24 641 nr. suur müntide ja medalite kogu anti deposeerimisele hoiule Õpetatud Eesti Seltsi mündikabinetis, saades sealt edaspidi vastu ÕES-i kultuuriloolised kogud.

Arhiiviraamatukogu on olnud suurel määral rakendatud Raamatu-aasta korraldustöösse. Raamatukogu on oma ruumides korraldanud 2 Raamatu-aasta näitust, nimelt „Eesti raamatu 400 a. ajaloolise arenemise juubelinäituse“, mida külastas üle 3000 vaataja, ja „Raamatu-aasta toodangu ülevaate näituse“. Väljapanekutega on Arhiiviraamatukogu lisaks osa võtnud Raamatu-aasta puhul korraldatud 7 muust suuremast näitusest kodu- ja välismaal.

Kogude juurdekasv aasta jooksul oli 6 627 ühikut (kokku 127 840 ühikut-kõidet). Kasustatud on aasta jooksul raamatukogus 16 315 kõidet.

Eesti Bibliograafia Asutises bibliograferiti 1935/36. a. ajalehti ja ajakirju peamiselt aastaist 1901—1918. Üldse registreeriti 1935/36. a. 23 768 eri kirjutist 49 955 sedelile ja kokku eelmiste aastate toodanguga tõusis sedelite arv kataloogides 31. III 1936 ümmarguselt 627 250.

Eesti Rahvaluule Arhiiv on jätkanud rahvamängude kogumist (seni saadud 15 000 mängukirjel-dust), fonografeerinud rahvaviise, kogunud rahvatanse jm. Aasta jooksul on arhiivi kogud kasvanud 24 301 lk. võrra (kokku 490 799 lk.). Peale koha-pealsete kasustajate on tulnud rahuldada ka rohkeid eesti rahvaluulematerjali tellimisi sise- ja välismailt.

Eesti Kultuuriloolise Arhiivi on vastavalt selle ülesandele püütud koondada võimalikult suures ulatuses meie avaliku elu tegelaste ja seltside kirjakoogusid ja arhivaale. Aastate jooksul on EKLA-sse tulnud kaugelt üle 1 000 000 lk. arhivaale, mis on eriti väärtuslik materjal meie ärkamisajaloo uurijale. Arhiivi jooksuva töö kõrval korraldati ja inventeeriti aasta jooksul 379 kõidet arhivaale ning valmistati 14 000 kaarti üldisse autorikataloogi. EKLA esines väljapanekutega Tallinnas ja Tartus korraldatud näitusel „Naine ja raamat“.

Aasta kestel kasustas arhiivi 406 uurijat.

Tallinna Eesti Kunstimuuseum on seni täitnud Eesti riikliku kunstimuuseumi ülesandeid, saades ülalpidamiskulud Kultuurkapitalist ja Tallinna Eesti Muuseumiühingult. Nimetatud muuseumi kogude juurdekasv oli tegevusaastal võrdlemise väike. Ostu teel omandati 15 kunstiteost 2 260 kr väärtuses, depositionsioonina saadi 9 kunstiteost.

Sihtasutus „Eesti Kunstimuuseum“ on kogunud kapitali üle 300 000 kr muuseumihoone ehitamiseks Tallinna, milleks ehituskrunt vastava seadusega reserveeritud Merepuiesteel (end. Gildi aed). Tegevusaasta lõpul võeti päevakorda muuseumihoone ehitamine. Kui ehitusprojekti ja muuseumihoone asukoha küsimused lõplikult selgitatud, asutakse hoone ehitamisele lähemal ajal.

Provintsilinnade muuseumide — Narva, Viljandi, Kuressaare, Paide, Rakvere, Pärnu, Haapsalu jt., samuti ka kihelkondade muuseumide (Tori muuseum) tegevuses võib mainida hoogsat edu ja arenemist. Viljandis loodi muuseumile kindlam alus ja avati seal korraldatud kogud muuseumina. Väljatöötamisel oli tegevusaastal Muuseumide seadus, et kokkukõlastada muuseumide tööd ja neid välja arendada vastavalt ajanõudeile.

**17. Kõrgemad era-
õppeasutised.** Alluvate kõrgemate eraõppe-asutistena tegutsesid 1935/36. tegevusaastal: kõrgem kunstikool „Pallas“ 7 alatise õppejõu ja 92 õpilasega; Vene Akadeemilise Grupi Polütehniline Erainstituut 13 õppejõu ja 80 õpila-

sega (nimetatud õppeasutisele väljatöötatud uue põhikirja kinnitas härra Riigivanem 26. VI 1935); Tartu Usuteadus-filosoofiline Lutheri Erainstituut 10 õppejõu ja 30 õpilasega.

18. Kunstikoolid. Kunstikoolidena jätkasid tegevust Tartu Kõrgem Muusikakool, Narva ja Valga muusikakool, E. Hirschi ja G. Kapp-Rukteschelli eramuusikakool Tallinnas, N. Murrik-Polonski klaveristuudio Tallinnas ja E. Schützi muusikastuudio Narvas.

Kujutava kunsti alal tegutses Tallinnas A. Kaigrodov'i maalikunstistuudio ja näitekunsti alal Tartu Draamastuudio Seltsi teatrikunsti stuudio Tartus.

19. Õppestipendiumid ja välismaal õppijad.

Välisstipendiume on määratud nendel erialadel välismaal õppimiseks, mida kodumaal ei ole võimalik õppida vastava õppeasutise puudumisel.

Tegevusaastal määrati üks uus stipendium, nimelt Majandusministeeriumi Tööstusosakonna soovitusel pa-

beritööstuse alal. Õppimise lõpetas Soomes kaks stipendiaati kultuurtehnika ja maakorralduse alal ning nad asusid tööle omal erialal Põllutööstusministeeriumis.

1935/36. õppeaastal oli omal kulul välismaal õppijaid üle 200 (12-nes riigis), neist 120 tehnilistel erialadel. Maade järgi oli kõige rohkem õppijaid Tšehhoslovakkias.

20. Rahvusvahelised suhted teaduse ja kunsti alal.

Välismaade teadus- ja kunstiasutistega ühenduse pidamist teostati nii osakonna kui ka alluvate asutiste, nagu Tartu Ülikooli, Riigi Keskarhiivi, Eesti Rahva Muuseumi ja teiste asutiste ning akadeemiliste organisatsioonide kaudu. Lahendati Rahvusvahelise autoriõiguste kaitse Berni konventsiooniga seotud küsimusi ja võeti osa rahvusvahelistest kongressidest, juubeleist jm. üritustest ning vahetati teaduslikke väljaandeid.

III.

KOOLIVALITSUS.

1. Üldine olukord. Peale hariliku jooksva töö jätkati 1935/36. tegevusaastal nende reformide ja muudatuste arendamist ja läbi viimist, millele pandi alus 1934/35. tegevusaastal. Nii moodustati vastavalt koolireformi põhimõttele uuesti keskkoolide võrk ja kohaldati õppe- ja tunnikavu uuele süsteemile. Ühenduses keskkoolide reformiga ja Avalikkude algkoolide seaduse muudatustega töötati ümber ka algkoolide võrk ja tunnikavad, kusjuures lahendati võõrkeele küsimus algkoolides selles mõttes, et 1935/36. kooliaastast alates õpetatakse võõrkeelt algkoolides vaid vabatahtliku aინena kohalikkude omavalitsuste või lastevanemate soovil ja kulul.

1934/35. aastal algatatud muudatuste raamides tuli veel reguleerida rahvuskeelses koolis õppimise küsimust, kuna 1935/36. aasta oli selles küsimuses murrangu-aastaks. Et see murrang puudutas paljusid õpilasi vähemusrühvuste koolides ja uue korra järgi erandite lubamine kuulub Haridus- ja Sotsiaalministrile, siis nõudis selle küsimusega ühenduses olevate asjade lahendamine Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Koolivalitsuselt palju tööd.

Kehtiva koolisüsteemi kohta võib nüüd märkida järgmist: 1) kool on rahvuskeelne ja õppimine algkoolis maksuta, keskkoolides ja gümnaasiumides aga maksuline; 2) koolisüsteem on rajatud ühtluskooli põhimõttele; 3) algkool on kuueaastane, kusjuures õpilaste üleminek algkoolist keskkooli toimub normaalselt pärast algkooli nelja esimese klassi lõpetamist, kuid ka algkooli kuueaastase kursuse lõpetajail on võimaldatud astuda keskkooli III klassi selleks

eriliselt avatud keskkoolides, mis töötavad ainult keskkooli III—V klassidega; 4) keskkool on normaalselt viieaastane ja on rajatud algkooli IV klassile; 5) keskkoolile järgneb gümnaasium kolmeaastase kursusega humanitaar- või reaalharuga; 6) kuueaastasele algkoolile järgneb 1—2-aastane täienduskool neile noortele, kes pärast algkooli kursuse lõpetamist ei lähe kesk- või kutsekoolidesse, kuid soovivad täiendada oma haridust täienduskoolis, mille õppekavad sisaldavad mitmesuguseid tegelikule elule ettevalmistavaid aineid.

Kõik ülalloodatud koolitüübid töötasid 1935/36. tegevusaastal, arvatud välja vaid p. 5 tähendatud gümnaasium, mis veel ei ole saanud hakata tegutsema, kuna uus keskkool (p. 4) ei ole jõudnud anda lõpetajaid. 1935/36. tegevusaastal aga jätkasid oma tegevust gümnaasiumid 1922. aasta (RT 155/156—1922) seaduse alusel, kuid juba ilma I ja II klassita.

Vabahariduse alal jätkasid endiselt tegevust rahvaulikoolid, rahvaraamatukogud ja mitmesugused kursused ning õpperingid.

Tegevusaastal töötas Koolivalitsuse juures edasi neli alatist komisjoni: koolimajade ehitusfondi komisjon, koolimajade ehitusprojektide läbivaatamise komisjon, raamatukogude komisjon ja kehalise kasvatuse korraldamise komisjon. Kooliraamatute läbivaatamine ja lubamine seati Haridus- ja Sotsiaalministri korraldusega uutele ahustele, mille järgi vastavad ettepanekud ministrile teeb Koolivalitsuse direktor ja raamatu arutamine komisjonis toimub vaid juhul, kui raamatu arvustaja ja raamatu autori seisukohad on lahkuminevad või ebakindlad. Kuna niisuguseid

Iluväljak Kadriorus suure tiigi juures endise „Kontsertiaia“ hoonete asemel. Tehtud 1935/36.

Punase Risti vabaõhukooli nurgakivi panek 15. IX 1935.

*Eesti raamatu 400 a. ajaloolise arenemise juubelinäituse väljapanekud Eesti Rahva Muuseumi Arhiiv-
raamatukogus Tartus 1935. a. oktoobris.*

Eesti Vabariigi Tallinna Konservatooriumi pidulik avaaktus.

Riigi Keskarhiivi
fotostaatseadis,
omandatud 1935. a.

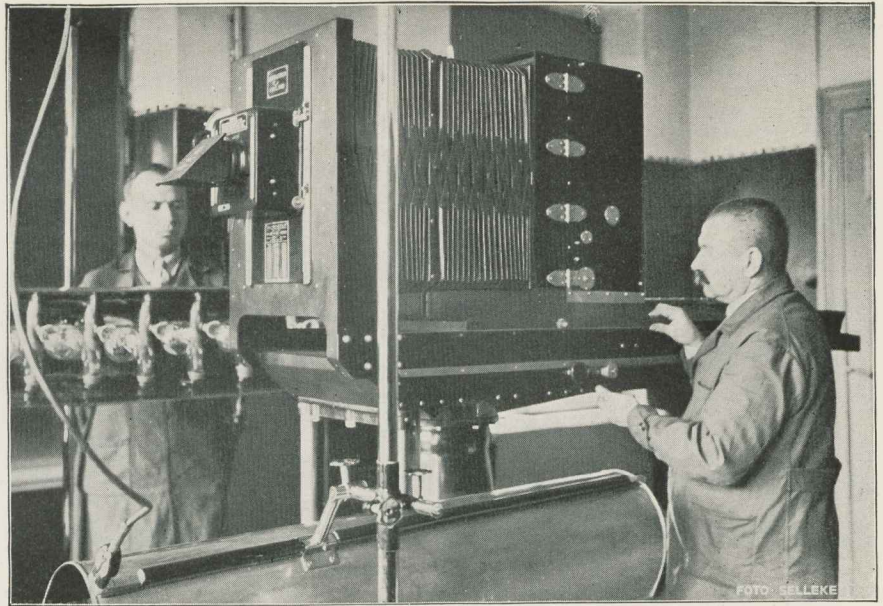

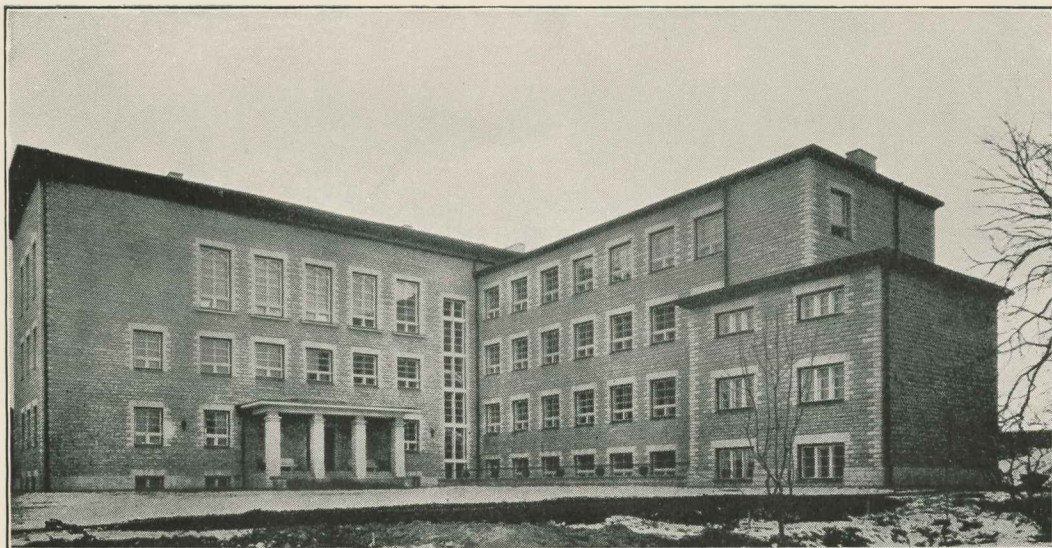
FOTO SELLEKE

Virumaa Rahvaväili-
kooli hoone Kundas.

Väljapanekud
Tartu linna algkoolide
näitusel 1935. a.

*Lasnamäe algkooli hoone,
ehit. 1935.*

*Lendri Tütarlaste Gümnaasiumi hoone Tallinnas,
ehit. 1935. a.*

Tartu Tehnikakooli hoone, ühine Tartu Poeglaste Gümnaasiumi ja Keskkooliga. III kord ehitatud peale 1935. a. suvel. Siseehitus viiakse lõpule 1936. a. suvel.

lahkuminekuid tegevusaastal esines vaid üks kord, siis pidas kooliraamatute komisjon vaid ühe koosoleku.

Kehakasvatuse korraldamise komisjoni tegevuse kohta tuleb märkida, et see komisjon töötas välja õpilase kehaarenemise lehe vormi, mis võetakse tarvitusele lähemal ajal. Sellekohane määrus näeb ette 3. õppeaastast alates õpilase kehaarenemise ja kehaliste võimete protokollimist erilehel, mis läheb koos õpilasega koolist kooli ja poeglastel ka kaitseväge-teenistusse. Mainitud lehe najal on tulevikus võimalus jälgida iga üksiku õpilase keha arenemist ja avastada puudusi, mis vajavad kõrvaldamist.

Lõpuks olgu märgitud, et kuna 6-aastane koolikohustus ja ühenduses sellega 6-klassiline algkool on teostatud üle riigi, siis järjekordse probleemina on meil haridusalal küpseks saanud **järekkooli küsimus**. Järekkool oleks määratud neile algkooli lõpetajatele, kes ei jätka õppimist kesk-, kutse- või täienduskoolides, kui ka neile, kes on algkoolist lahkunud koolikohustuse lõppemisel ilma algkooli kursuse lõpetamiseta. Säärased noori koguneb üle riigi 4500—5000 iga õppeaasta kohta ja rõhuvast enamuses on nad 14—15-aastased maalaapsed. Noored selles eas ei ole küllalt küpsed iseseisva elu rajamiseks, vaid nad vajavad veel kooli kasvatuslikku mõju. Seda peaks võimaldama neile järekkooli sündusliku kooli jätkuna kuni 17 aasta vanuseni. Seepärast oli Haridus- ja Sotsiaalministeeriumil kavatsus asuda järekkooli teostamisele 1936/37. aastast alates ja ta töötas välja selleks vastava seaduse eelnõu. Riigi majanduslikel ja rahanduslikel asjaoludel tuli järekkooli teostamine lükata edasi ajaks, kuni selleks avanevad soodsamad võimalused.

2. Koole korraldavaid seadusi ja määrusi.

1935/36. tegevusaastal Riigivanema 12. IV 1935. a. dekreediga muudeti Avalikkude õpetuste ja õigustega erakoolide **õppejõudude tasude seadus**, kohaldades õppejõudude tasude suhtes neid norme, mis olid kehtima pandud uue Riigiteenijate tasude seadusega. Vastavad muudatused õppejõudude tasude teostati 1. IV 1935. Need muudatused aga ei lahendanud täies ulatuses kõiki soove, mis olid avaldatud õppejõudude tasude alal, nimelt soove õppejõudude tasude süsteemis, mis mitmeti erines riigiteenijate tasude süsteemist. Seepärast tuli Õppejõudude tasude seadus töötada täiesti ümber. See töö viidi lõpule augustiks 1935 ja uus seadus pandi kehtima 1. VIII 1935 arvates Riigivanema 7. VIII 1935. a. dekreediga. Nüüd on õppejõudude tasude suhtes kehtiv ühine süsteem riigiteenijate tasudega, kuna seni õppejõud teenistusvanuse tasu ei saanud ja nende palgad tõusid vastavalt teenistustasudele palgaastmete järgi. Uus õppejõudude tasude seadus on asja palju lihtsustanud, kuna on jäänud ära õppejõudude haridusjärgud, mida endises seaduses oli viis (Ia, Ib, Ic, II ja III) ja mis määrasid eri palga iga haridusjärgu kohaselt igas koolitüübis. Ka lihtsustab asja veel see, et uues seaduses on määratud

õppejõududele kindlad palgaastmed igas koolitüübis. Peale selle on uus seadus kehtiv nii Haridusministeeriumile kui teistele ministeeriumidele alluvate koolide kohta, missugune asjaolu on loonud tasude suhtes tarviliku ühtluse kõigis koolides.

Täienduseks vastavale seadustele neis ettenähtud alustel tuli HSM Koolivalitsusel ka 1935/36. tegevusaastal anda mitmesuguseid korraldavaid määrusi ja ringkirju.

Nende määruste ja ringkirjade sarjas väärivad eraldi märkimist Avalikkude algkoolide **seadete** ja **õppeabinõudega varustamise ja koolialiste laste nimestiku pidamise** määrus. Esimene neist on antud Av. algkoolide seaduse § 30, 48 ja 92 põhjal ja on mitme aasta töövili. Ta astus 1921. aastal antud analoogilise määruse asemele, mis oli vananenud ega vastanud enam nüüdisaja nõudeile. Teine on antud sama seaduse § 12 ja 92 põhjal; see asendas vastava 1922. a. määruse, mis oli samuti vananenud. Uus seadete ja õppeabinõudega varustamise määrus sisaldab kõigi nende seadete ja õppeabinõude loetelu, mis on vajalikud algkoolis edukaks õppe- ja kasvatustööks, kusjuures õppeabinõude nimestikus on eraldi märgitud need seadid ja õppeabinõud, mida võib eduga valmistada koolis õpilaste kaasabil.

Samuti väärib eraldi märkimist Koolivalitsuse korraldus **õpilaste käekirja normimise** kohta ja samuti korraldused õpilaste **vormirõivastise** asjas. Õpilaste käekirja normimine osutus tarvilikuks, et õpilased koolis omandaksid korralliku, selgesti loetava, voolava ja ilumõistele vastava käekirja. Seni puudusid sel alal normid, mille tagajärjel õpilaste käekiri muutus tihti raskesti loetavaks. Selle pahe kõrvaldamiseks anti nüüd koolidele kirjatähtede, numbrite ja kirjavahemärkide vormid ja alused nende tarvitusele võtmise kohta, kusjuures need vormid valiti seesugused, et nad oleksid lihtsad, aga vastaksid ikkagi ilumõistele. Samuti vajab normimist ka õpilaste vormirõivastise küsimus, kuna sel alal valitses ebasoovitav mitmekesisus, kusjuures vormirõivaste valikul ei talitatud igakord küllalt otstarbekohaselt, milline asjaolu tekitas lastevanemate ringkondades ja seltskonnas rahulolematust. Ülalnimetatud korraldused sel alal panid kehtima võimaliku lihtsuse ja ühtluse, mis aga siiski võimaldab eristada koole ja koolitüüpe.

3. Koolide õppe- ja tunnikavad.

Kuigi 1934. aastal anti avalike algkoolidele uus tunnikava, tuli seda 1935. aastal muuta ja täiendada muukeelsete algkoolide alal. Oli selgunud, et muukeelsetes koolides on vaja suurendada eesti keele, matemaatika ja võimlemise tundide arvu, kuna senine tundide arv neis aineis ei olnud küllaldane. Eriti andis end tunda eesti keele tundide vähesus nii maal kui ka linnas. 1935. aasta tunnikavade järgi suurendati seepärast muukeelsetes algkoolides eesti keele tundide arvu kolme võrra nädalas (maal 19-lt 22-le, linnas 17-lt 20-le), matemaatika tunde ühe võrra (maal 30-lt 31-le, linnas 28-lt 29-le) ja võimlemistundide

arvu linnas kahe tunni võrra — 10-lt 12-le. Et vältida liiga suurt nädalatuundide arvu klassides, siis tuli vastavalt nimetatud ainete tundide arvu suurenemisele vähendada tundide arvu teistes ainetes.

Teiste koolide tunnikavades üldisi muudatusi 1935/36. kooliaastal ei tehtud, tehti vaid mõnesugused muudatused üksikuis koolides üksikuis aineis.

Kuna eesti keele tundide arv muukeelseis algkoolides suurenes, siis kinnitati ministri otsusega 10. VII 1935 muukeelsele algkoolidele uus eesti keele õppekava. Ka kinnitati ministri 5. VII 1935. a. otsusega õppekavad keskkoolidele. Samuti tuli 6. XI 1935 ringkirjaga nr. 32 262 juhtida keskkoolide ja gümnaasiumide tähelepanu sellele, et ajaloo õppimisel rõhutatakse senisest suuremal määral **Eesti Vabadussõja käsitlemist** niihästi selle sündmustikulise külje tundmaõppimise kui ka sellega seoses oleva ja sellest võrsuva patriootilise meelsuse ning maailmavaate omandamise mõttes, et õpilastele jääks selge, küllalt üksikasjaline ja meeles püsiv ülevaade Vabadussõja põhjustest, käigust, tähtsamaist sündmustest ja tulemustest ning neist suurtest pingutustest ja sest sangearikkusest, millega Eesti võitis endale iseseisvuse.

Põllutöökoda pöördus 1935. a. novembris HSM Koolivalitsuse poole ettepanekuga võimaldada maatulunduskonsulentidel esineda maakoolides loengutega põllumajandusest ja maanoorte töökorraldusest ja lubada organiseerida algkoolides **juurviljakasvatuse võistlusi**. Seda ettepanekut toetades teatas HSM Koolivalitsus 27. XI 1935 kirjaga nr. 32 353 maa alg- ja täienduskoolidele, et nad astuksid selles asjas kontakti kohalikkude maatulunduskonsulentidega. Sealjuures teatas Koolivalitsus, et nimetatud loengud tuleb korraldada väljaspool kooli tunnikava algkooli V ja VI klassi ja täienduskooli õpilastele ja et juurviljakasvatuse võistluse tegelikuks korraldajaks oleks kool.

1935. a. sügisel alustati uue gümnaasiumi (1934. a. seadus) tunni- ja õppekavade koostamist. Selleks tööks paluti Ülikooli ja Keskkooliõpetajate Kogu kaastööd. Erikomisjonid koostavad üksikute ainetekavade projektid, mis siis ühtlustatakse Koolivalitsuses.

4. Õpetajate ettevalmistamine.

Algkooli-õpetajate ettevalmistamise alal jätkasid tegevusaastal oma tegevust Tallinna ja Tartu Pedagoogium, kusjuures 1935. a. kevadel lõpetas pedagoogiumi kursuse ja sai õpetajaameti kandidaadi tunnistuse 94 isikut. 1935/36. kooliaastal oli Tallinna Pedagoogiumis 83 õpilast, neist 39 esimesel kursusel ja 44 teisel kursusel, ning Tartu Pedagoogiumis 30 õpilast — kõik esimesel kursusel. Seega kui kõik Pedagoogiumi teise kursuse õpilased saavad lõputunnistuse, annavad pedagoogiumid 1936. a. kevadel 44 uut algkooli õppejõudu, neist 22 vene õppekeelega algkoolidele ja 22 — eesti õppekeelega koolidele.

Kuna Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi juures asuvas õppejõudude reservis oli palju töötä õpetajaid, siis viimaseil aastail piirati pedagoogiumide tegevust.

Nii ei võetud eelmisel aastail Tartu Pedagoogiumi üldse uusi õpilasi ja Tartu Pedagoogium viis lõpule vaid end. seminari klassid. Ka 1935. a. kevadel Tallinna Pedagoogiumi lõpetajad olid end. seminari klassidest, kuna pedagoogiumi omad õpilased, arvult 44, õppisid pedagoogiumi esimesel kursusel. Õpetajate reserv on viimasel ajal aga kahanenud, seepärast 1935. a. sügisel toimus juba uute õpilaste vastuvõtmine nii Tartu kui ka Tallinna Pedagoogiumi. 1935/36. kooliaastast alates tuleb pedagoogiumidel uusi õpilasi vastu võtta iga aasta, et valmistada uut tööjõudu algkoolidesse sealt vanaduse ja muul põhjusil koolipõllult lahkujate asemele.

Ringkirjaga 24. IV 1935 nr. 3180 palus Koolivalitsus maa- ja linnakoolivalitsusi ning koolinõunikke korraldada oma tegevusrajoonis enne õppetöö algust 1935/36. aastal **õpetajatepäevi**, tõmmates sinna õpetajaid võimalikult suuremal arvul ja võttes õpetajate päevade kavasse üldisema tähtsusega küsimusi koolielu praktikast, samuti küsimusi noorte organiseerimise ja kooliaedade korraldamise kohta. Seesuguseid õpetajatepäevi-kursusi peeti 15.

Kursusi korraldasid 1935. a. suvel: 1) Vene Õpetajate Keskliit vene õppekeelega koolide õppejõududele: 1.—27. VII Narva-Jõesuus eesti keele ja võimlemise metoodika alal ja 15. VII kuni 10. VIII Peteris eesti keele ja joonistamise metoodika alal; 2) Harjumaa koolivalitsus 19.—23. VIII Tallinnas kooliaedade korraldamise kursused ja 26.—30. VIII võimlemiskursused ja 3) Võrumaa Õpetajate Liit Võrus kahenädalased kursused kooliaiaduse, võimlemise ja kooliuenduse alal.

Märkimisväärne on, et keskkooliõpetajate reserv talvel oli vaba eesti keele, matemaatika ja inglise ning saksa keele õppejõududest.

Kutsetunnistusi on Koolivalitsuse poolt antud Õppejõudude teenistuse seaduse § 31 põhjal 1934/35. kooliaastal 69 ja 1935/36. kooliaastal 133 (nii algkui ka keskkoolide õpetajaile) ja sama seaduse § 27 põhjal keskkoolide õpetajaile 1934/35. aastal 111 ja 1935/36. aastal 103.

5. Õppevahendid.

1935/36. tegevusaastal on jätkunud koolide varustamine nende tööks tarvisminevate õppevahenditega. Eriti tuleb märkida koolide raamatukogude täiendamist, mida on mitmeti soodustanud Raamatuasta. Mitmed raamatute odavmüügid, mis korraldati Raamatuasta algul ja lõpul, on võimaldanud osta koolidele kirjanust, ja paljudele koolidele on raamatuid kinkinud nende endised õpilased. Koolivalitsuse poolt on koolidele raamatukogude täiendamiseks antud tasuta raamatuid 39 465 kr väärtuses, mis saadud Eesti Kirjanduse Seltsilt ja K.-ü. „Looduselt“ nende laenude kustutamise puhul. Keskmiselt sai iga algkool 24 raamatut umbes 44 kr väärtuses ja iga kesk- ja kutsekool 36 raamatut 52 kr väärtuses. Kuid kõigele sellele vaatamata on maa-alkoolidel üldiselt sel alal veel palju teha.

Mis puutub kooliraamatuisse, siis on 1935/36. aasta olnud sel alal õige viljakas. Koolivalitsuse korraldusel on tegevusaasta jooksul arvustatud 110 raamatut ja 81 vihku. Neist on soovitatud 30 raamatut ja lubatud 80 raamatut ning 81 vihku, kusjuures suurem osa raamatuid käsitleb eesti keelt ja kirjandust (50 raamatut) ja vihud matemaatikat (74 vihku).

1936. a. märtsikuul ilmus HSM-i kirjastusel A. Kalamche „Algkoolide kehakasvatuse käsiraamat“, mis saadeti tasuta kõigile alg-, kesk- ja kutsekoolidele ja koolinõunikele.

6. Kooliruumid. Uute kooliruumide soetamise alal on Koolivalitsuse tegevus avaldunud ehitusprojektide läbivaatamises sellekohases komisjonis, ehituslaenude määramises omavalitsustele ja koolide ülalpidajaile koolimajade ehitamiseks või ümberehitamiseks ja järelevalve teostamiseks koolimajade kohta. Plaanide läbivaatamise komisjoni poolt on tegevusaasta jooksul vaadatud läbi 31 koosolekul 88 ehitusprojekti, kusjuures 64 juhul projektid tunnustati vastuvõetavaks ja 24 juhul mittevastuvõetavaks.

Koolimajade ehitusfondi komisjoni poolt on määratud laene 37 kooliülalpidajale kogusummas 409 000 kr ja korraldatud ümber laene 12 omavalitsusele kogusummas 391 375 kr. Mis puutub tegevusse kohtade peal, siis on see olnud 1935/36. tegevusaastal intensiivsem kui 1934/35. aastal. Nimelt on 1935/36. a. algkoolidele ehitatud 17 uut maja, 17 maja kohandatud nüüdisaja nõuetele ümber- ja juurdeehitamise teel ning üks maja on omandatud ostu teel, seega kokku 35 maja (1934/35. aastal oli 20). Kõik need majad on võetud tarvitusele ja need on maksnud 678 836 kr, millisest summast 348 450 kr on kaetud koolimajade ehitusfondist saadud laenudega. Nimetatud majades on 97 klassiruumi, 46 saali- ja rekreatsiooniruumi, 59 internaadiruumi ja 52 korterit õppejõududele. Peale selle on ehitatud Tallinnas üks moodne keskkooli- ja gümnaasiumihoone kõigi tarvilikkude ruumidega 190 000 kr väärtuses, mille hulgas 113 000 kr laenu koolimajade ehitusfondist; mõnesuguseid ruume on juurde ehitatud veel kolmes gümnaasiumis, kokku 35 030 kr väärtuses, millest laenuga koolimajade ehitusfondist on kaetud 6 000 kr; käsil on 6 uut algkoolimaja ja üks kutsekoolimaja ning ümber- ja juurdeehitusel 2 algkooli- ja 2 keskkoolimaja, milledest osa valmib 1936. a. sügiseks, osa aga alles 1937. aastaks. Käsilolevad ehitused, juurde- ja ümberehitused on vastavate eelarvete järgi kalkuleeritud 550 000 kr.

Tegevusaastal valminud uutest koolimajadest on kõige imposantsemad E. Lenderi Eragümnaasiumi hoone Tallinnas ja Tallinna linna Lasnamäe algkooli maja. Nendele järgnevad suuruselt ja headuselt Rahumäe algkooli maja Nõmmel, Tagala algkooli maja Saaremaal, Liivi algkooli maja Läänemaal, Ala algkooli maja Valgamaal ja Holstre algkooli maja Viljandimaal, aga ka teised uued ja ümberehitatud

majad vastavad kõik praegusaja nõuetele ja on head koolimajad.

Ehituselolevaist koolimajadest on kõige suurem Tallinna Linna Naiskutsekooli maja, mis nõuab eelarve järgi kulusid 310 000 kr.

7. Erakoolid. 1935/36. tegevusaastal töötas Eestis erakooli: 22 algkooli 1 543 õpilasega, 5 täienduskooli 61 õpilasega, 24 keskkooli 3 451 õpilasega, 26 gümnaasiumi 1 959 õpilasega ja üks vaimulik seminar 17 õpilasega. Võrreldes möödunud aastaga on erakoolide arv vähenenud; algkoolide arv 3 võrra, täienduskoolide arv 1 võrra, gümnaasiumide arv 2 võrra, kuna keskkoolide arv on tõusnud 2 võrra.

8. Vähemusrahvuste haridusala korraldus. Vähemusrahvuste koolid töötavad samade seaduste alusel kui eesti õppekeelega koolid ning nende organisatsioon ühtub üldiselt eesti õppekeelega koolide organisatsiooniga. Peale saksa ja juudi vähemusrahvuse kuulub kõigi teiste vähemusrahvuste koolide kohalik valitsemine kohalikele omavalitsustele ühistel alustel eesti koolidega, saksa ja juudi koolide valitsemine kuulub aga vastava vähemusrahvuse kultuurivalitsusele. Läti vähemusrahvuse koolide korraldamise lähemad alused määrab ära Eesti-Läti koolikonventsioon, mis on sõlmitud Eesti ja Läti valitsuse vahel Riias 17. II 1934. 1935/36. tegevusaastal peeti selle konventsiooni põhjal kaks Eesti-Läti segakomisjoni koosolekut, kus arutati Eestis asuvaisse läti koolidesse ja Lätis asuvaisse eesti koolidesse puutuvaid küsimusi ja tutvuti vastastikküsimustega koolidega koha peal.

1934. aastal kehtimapanud aluste kohaselt rahvuskeelses koolis õppimise kohta pidid paljud õpilased, kelle isa kuulub eesti rahvusse, 1935/36. a. minema üle vähemusrahvuste koolidest eesti õppekeelega koolidesse. Samuti pidid minema üle saksa koolidest vastavasse vähemusrahvuste koolidesse või eesti koolidesse ka need õpilased, kelle isad ei kuulunud saksa rahvusse. Erandeid sellest korrast alg- ja keskkoolides lubas mõjuvaid asjaoludel vastavalt seaduse eeskirjadele Haridus- ja Sotsiaalminister ja gümnaasiumides kohalikud koolivalitsused.

Saksa koolide õpilastest 85% kuuluvus saksa rahvusse on tõendatud kas Saksa Kultuurivalitsuse nimekirjadega (78%), Siseministeeriumi (1%) või välissaatkondade (6%) poolt ja 15% on lubatud lõpetada saksa kool Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi ja kohalikkude koolivalitsuste poolt.

1935/36. tegevusaastal oli vähemusrahvuste õppekeelega avalikke algkooli: soome 1, läti 6, rootsi 14, juudi 3, vene 90 ja saksa 14, kokku 128 av. algkooli 357 klassikomplektiga. Peale selle töötasid veel vähemusrahvuste osakonnad (komplektid) teiste (enamasti eesti õppekeelega) koolide juures: 1 soomekeelne, 5 rootsikeelset ja 16 venekeelset.

Andmed vähemusrahvuste keskkoolide ja gümnaasiumide kohta on toodud järgnevas.

9. Koolide areng ja praegune seisukord.

Kuni 1934. aastani moodustas üldhariduslik kool Eestis kaheastmelise ühtluskooli — 6-klassilise algkooli ja 5-klassilise gümnaasiumi, kus gümnaasium järgnes otse algkoolile. Rööbiti gümnaasiumiga järgnes algkoolile veel 1—2-aastane täienduskool. 1934. aastal kehtima pandud koolireform muutis ühtluskooli kolmeastmeliseks, kusjuures ühtluskooli esimese astme moodustavad algkooli neli esimest klassi, teise astme — 5-klassiline keskkool ja kolmanda astme — 3-klassiline gümnaasium. Teise haru moodustavad kehtivas koolisüsteemis 6-klassiline algkool ja 1—2-aastane täienduskool ning osalt ka 5-klassilise keskkooli III—V klass, mis järgneb 6-klassilisele algkoolile.

Nimetatud koolitüüpidest on 6-klassiline algkool juba arenenud välja ja kehtiv sundusliku koolina übe riigi. Samuti on arenenud välja ka täienduskoolid. Keskkoolid — ühtluskooli teine aste — on oma arenemiselt veel ülemineku ajajärgus ja töötavad 1935/36. aastal I, II, III ja IV klassiga, kusjuures I ja II klassi moodustavad algkooli IV klassist ületunud õpilased ning III ja IV klassi — algkoolist pärast 6 klassi lõpetamist ületunud õpilased. Gümnaasiumid kui ühtluskooli kolmas aste veel ei tööta, kuna nad saavad hakata tegutsema alles siis, kui keskkoolid on andnud lõpetajate esimese lennu, s. o. 1937. aastal, kuid praegu töötavad ülemineku ajajärgus veel 1922. aasta seaduse alusel gümnaasiumi III—V klassid kui endise ühtluskooli teise astme vanemad klassid, viies oma tööd lõpule 1937/38. kooliaastal.

Nagu ülaltoodust nähtub, on meil praegu tegelikult kaks ühtluskooli süsteemi, kuna endine ei ole veel likvideerunud, uus aga on alles arenemata oma täie ulatuseni.

Üksikute koolitüüpide järgi oli koolide seisukord 1935/36. aastal järgmine.

1935. aasta 7. novembri ankeedi andmeil oli Eestis 1935/36. kooliaastal 1 238 algkooli (neist 1 216 avalikku algkooli) 3 384 klassikomplektiga. Kõrvutatades neid andmeid 1934. aasta samade andmetega selgub, et algkoolide arv on vähenenud 5 võrra ja klassikomplektide arv ühe võrra. Ka on vähenenud õpilaste arv 1 740 võrra, langes 1934/35. aasta vastu 108 916-lt 107 176-ni 1935/36. aastal. Õpilaste arvu kohta algkoolide üksikuis klassides möödunud ja tegevusaastal annab pildi järgmine tabel.

	Õpilaste arv algkoolides.							Kokku
	I kl.	II kl.	III kl.	IV kl.	V kl.	VI kl.		
1934. a. 8. XI andmeil.								
Oli ilmun. kooli Puudus	20 190	20 480	20 451	19 797	14 922	11 672	107 512	483 159 198 211 282 71 1 404
Kokku 1934. a.	20 673	20 639	20 649	20 008	15 204	11 743	108 916	
1935. a. 7. XI andmeil.								
Oli ilmun. kooli Puudus	20 127	19 809	20 312	19 434	14 951	10 817	105 450	525 202 240 300 342 117 1 726
Kokku 1935. a.	20 652	20 011	20 552	19 734	15 293	10 934	107 176	

Nagu neist andmeist nähtub, on õpilaste arvu vähenemine toimunud peamiselt II, IV ja VI klassi õpilaste arvel.

Ka on 7. XI 1935 kooli mitteilmunud laste arv suurem, kui see oli samal ajal 1934. aastal, moodustades 1,6% õpilaste üldarvust 1,8% vastu 1934. aastal. Kooli mitteilmumise on põhjustanud 886 õpilase suhtes haigus, 212 õpilase suhtes vanemate vaesus, 156 õpilase suhtes karjaskäimine, 50 õpilase suhtes põllutööd ja 422 õpilase suhtes mitmesugused muud põhjused.

Koolikohustuse alla mittekuuluvaid lapsi õppis algkoolides 1935/36. aastal 5 849 (eelmisel aastal 8 668), kusjuures 2 419 neist olid kooli ilmunud enne 8-aastaseks saamist ja 3 430 jätkasid õppimist pärast 14-aastaseks saamist.

Õpetajaid töötas tegevusaastal algkoolides 3 862 (eelmisel aastal 3 959).

Täienduskooli oli 1935/36. aastal 51, neist 46 avalikku ja 5 erakooli, kokku 1 901 õpilasega ja 89 klassikomplektiga. Võrreldes eelmise aastaga on täienduskoolide arv vähenenud 5 võrra, klassikomplektide arv 3 võrra ja õpilaste arv 152 võrra. Valdavas enamuses on täienduskoolid kutselaadilised (mitmesugused tehnika alad, põllumajandus, kodumajandus, käsitöö, majapidamine, kalandus, kaubandus, kommunaalala) ja ainult üksikud koolid on üldhariduslikud.

Andmed Keskkoolide seaduse (RT 47 — 1934) alusel töötavate keskkoolide ja Avalikkude keskkoolide seaduse (RT 155/156 — 1922) alusel töötavate gümnaasiumide kohta on toodud järgmistes tabelites.

Keskkoolide ja gümnaasiumide ning nende klasside arv 1935/36. õ.-a.

	Koolide arv		Keskk. kl. arv				Gümna. kl. arv			Kokku klasse
	keskk.	gümna.	I	II	III	IV	III	IV	V	
Koolide ülalpidaja.										
Haridusmin.	3	2	4	2	4	4	3	3	3	23
Linna-omavalits.	22	24	21	19	31	31	32	31	35	200
Maa-omavalits.	11	7	9	8	11	9	8	8	8	61
Õigustega erakoolid	7	7	9	7	12	10	11	11	11	71
Erak. õig. õpilastele	—	13	—	—	—	—	14	16	15	45
Erakoolid	16	6	10	10	17	15	6	5	4	67
Kokku	59	59	53	46	75	69	74	74	76	467
Neist riigi arvel:										
100%	3	2	4	2	4	4	3	3	3	23
64%	36	37	33	30	51	47	49	49	53	312
Õppekeel:										
Eesti	43½	39½	44	39	59	54	54	52	55	357
Saksa	8	11	5	4	8	8	11	12	12	60
Vene	4½	5½	4	3	5	5	6	6	6	35
Juudi	1	1	—	—	1	1	1	2	1	6
Rootsi	1	1	—	—	1	—	1	1	1	4
Läti	1	1	—	—	1	1	1	1	1	5
Kokku	59	59	53	46	75	69	74	74	76	467

Peale selle oli Tallinna Kolledžis 265 õpilast, Petseri Vaimulikus Seminaris 17 õpilast ja Tallinna ja Tartu Pedagoogiumis 113 õpilast. Üldse õppis 107 tuhat õpilast algkoolis ja 15,7 tuhat õpilast muus koolis peale kutsekoolide, kokku Koolivalitsusele alluvais koolis 122 700 õpilast.

Keskkoollide ja gümnaasiumide õpilaste arv 1935/36. õ.-a.

	Keskkoool				Gümnaasium			Kokku
	I	II	III	IV	III	IV	V	
Koolide ülalpidajad.								
Haridusmin.	122	63	167	140	94	67	47	700
Linnaomaval.	881	782	1 393	1 101	1 139	931	887	7 114
Maomaval.	324	285	536	340	238	163	147	2 033
Õigustega erakoolid	408	342	593	424	402	308	259	2 736
Erak. õig. õpilastele	—	—	—	—	265	212	267	1 985
Erakoolid	296	268	652	468	134	62	50	689
Kokku	2 031	1 740	3 341	2 473	2 272	1 743	1 657	15 257
Õppekeel:								
Eesti	1 819	1 542	2 925	2 136	1 868	1 402	1 265	12 957
Saksa	132	114	218	174	202	168	208	1 216
Vene	80	84	144	132	167	144	135	886
Juudi	—	—	17	24	15	13	27	96
Rootsi	—	—	23	—	14	6	11	59
Läti	—	—	9	7	6	10	11	43
Kokku	2 031	1 740	3 341	2 473	2 272	1 743	1 657	15 257

10. Vabaharidustöö. 1935/36. tegevusaastal arendati vabaharidustöö alal neid põhimõtteid, millele pandi alus Riigivanema poolt 2. II 1935 dekreedina kehtimapanud Rahvakultuuri ja rahvahariduse nõukogu seadusega, ja töötati välja lähemad sihid ja põhialused vabaharidustöös. Kuna vabaharidustöö on lahutamatu seotud raamatuga kui vabaharidustöö tähtsama teguriga, siis 1935/36. a. pühitsetud Raamatuaasta tõi elevust ka vabaharidustöösse. Nii RA puhul peetud raamatu-näitused ja raamatute odavmüügid saatsid rahva hulka palju raamatuid, seltskondlikud organisatsioonid ja koolid korraldasid RA puhul palju otseselt raamatule pühendatud pidusid, propageeriti kirjandust, korraldati näitemänge jne.

Avalikud raamatukogud. Koolivalitsuse juurde asutatud raamatukogude komisjon lõpetas 1934. a. ja peaaegu 1935. a. ilmunud raamatute ja ajakirjade läbivaatamise ning avaldas soovitatud raamatute nimestikud. Kuna 1934. aastal pandi kehtima määrused raamatukogu juhatajate kutselise ettevalmistuse ja kutseomandamise kohta, siis korraldati 1935. a. suvel Pärnus, Tartus ja Tallinnas nende määruste alusel kursused raamatukogu juhatajaile ja Tallinnas peale selle septembris 1935 raamatukogu juhatajate kutseksamid. 1935/36. tegevusaastal töötas üldse 718 avalikku raamatukogu ja neile määrati toetusena riigi eelarve summast 20 000 kr.

Ühinguete ja vaimse kultuuri alal töötavate seltside läbi on haridustööd kohtald teostatud seltskondlikkude keskorganisatsioonide kaudu, nagu Eesti Haridusliit, Vene Haridusliit, Karskusliidud, Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus, kellele olid selleks määratud ka vastavad toetused riigisummadest 15 000 kr suuruses kogusummas. Tähtsamaiks süstemaatilise vabaharidustöö keskusteks on rahvaülikoolid. 1935/36. a. töötas 9 rahvaülikooli, kus aasta jooksul oli 10 647 kuulajat ja esines õpetajatena ja lektoritena 117 õppe-

jõudu. Rahvaülikoolide ülalpidamine on nõudnud aasta kohta kulu 37 235 kr, millisest summast kaeti riigisummadest 12 000 kr. Virumaa Rahvaülikool Kundas pühitses 1936. a. algul oma 10-aastase tegevuse juubelit. Ka saab 1936. a. 10-aastaseks Harjumaal Rahvaülikool Ravilas.

Õpperingide korraldamine ja juhtimine seisab peamiselt Eesti Haridusliidu käes. Kuigi õpperingid on meil noored asutised, tõuseb iga aastaga nende arv ja neile hakatakse pöörama üha rohkem tähelepanu.

Alatise lasteaedu oli 1935/36. tegevusaastal 68, neist 55 eesti, 3 saksa, 5 vene, 5 eesti ja vene, 1 eesti ja inglise ning 1 prantsuse õppekeeleaga. Lapsi käis neis 3 527 ja lasteaednikke oli neis 113. Kõige rohkem lasteaedu oli Tallinnas (16) ja Tartus (9). Enamik lasteaedade asub linnades, kuid mõned üksikud on ka maakohtades.

Peale alatiste lasteaedade töötas 1935. a. suvel üle maa veel 64 suvist lasteaeda ja mängumuru. Neile ja mõnele üksikule alatisele lasteaiale määrati riigisummadest toetust 5 300 kr.

11. Õppe- ja kasvatustöö järelevalve. Õppe- ja kasvatustöö ülevalve-aparaadis 1935/36. a. muudatusi ei olnud. Ka jäid üldiselt endisteks koolinõunikude rajoonid. Ülevalvet teostati koolide revideermise ja õppejõudude instrueerimise teel, kus õppejõududele anti vastavaid näpunäiteid märgatav puuduste kõrvaldamiseks, soovitati vastavat kirjandust teadmuste laiendamiseks ja süvendamiseks jne. Kuna õppe- ja kasvatustöö tingimused muutuvad paremaks iga aastaga (uued ajakohased koolimajad, õppejõudude koosseisu värskendamine uute õppejõududega, paremad õppevahendid), siis tõuseb iga aastaga ka õppe- ja kasvatustöö edukus; selle taset võib juba üldiselt pidada rahuldavaks. Nõrga või puuduliku õppetöö või õppejõu ebakohase käitumise tõttu tuli mõeldud aastal vabastada teenistusest vaid kaks õppejõudu. Häid tulemusi on andnud õppejõudude teenistuse huvides ümberpaigutamine, kuna sellega oli võimalus lahendada pinevusi, mis mõnel pool olid tekkinud õppejõu ja lastevanemate või kohalikkude tegelaste vahel ja mis häirisid õppejõu edukat tegevust. Algekoolide alal oli niisuguseid ümberpaigutusi 1935/36. a. 115 ja keskkoolide alal 5, millised arvud moodustavad õppejõudude üldarvust vaid väikese protsendi (algekoolide alal veidi alla 3%, keskkoolide alal veelgi vähem). Õppe- ja kasvatustöö järelevalve teostamise ühtlustamise otstarbel korraldati 1935/36. tegevusaastal üks koolinõunikkude päev (25. XI).

1934. a. alatud algkooli lõpetajate võimete uurimise tööd jätkusid 1935/36. a. ja selle töö tulemusena ilmusid trükis kokkuvõtted emakeele, maateaduse, ajaloo ja kodanikuõpetuse, joonistamise, usuõpetuse ja looduseõpetuse alal.

IV.

KUTSEOSKUSE OSAKOND.

1. Osakonna tegevuse laienemine.

Tegevusaasta algul kodumajanduslikkude koolide toomisega Põllutöoministeeriumist Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi alluvusse laienes osakonna tegevus. Sellega ühenduses suurenes osakonna koosseis nõunikuga kodumajanduse alal. Tegevusaastal on pandud kehtima uus Õppejõudude tasude seadus, mis annab seadusliku aluse ja mõiste keskkoolil põhinevale kõrgema astme kutsekoolile ja kutsekeskkoolile. Töötati välja kutsehariduslikkude õppeasutiste seaduse eelnõu. Tung kutsekoolidesse üldse oli suur ja suures arvus koolides korraldati kooliastujaile võistluseksamid. Kutsekoolides on tulnud lisaks uusi kutsealasisid. Kutsehariduse tähtsust hinnatakse iga aastaga rohkem ja rohkem. Kutsekoolide lõpetajad leiavad tööd tarviliselt; mitmel alal on puudus kutseharidusega varustatud jõududest. Tööstusliku kutseoskuse nõukogu alal võeti ametisse asjaajaja-revident.

2. Riigi Kunsttööstuskool.

Riigi Kunsttööstuskoolis tuli lisaks senistele aladele klaaslihvimise tööala, milleks on muretsatud vastavad masinad, ja lisaks senisele töötab tööstuskool trükitööstuse alal. Keraamika-osakonnas on koostatud uusi klasuurilike ja uusi masse peenemate nõude jaoks, on katsetatud uusi kodumaa savilike. Skulptuuri osakonnas on tulnud lisaks rakendus-skulptuurile kiviraiumine. Graafika-osakonna graafikaklassis on sügavtrüki ala ja mitmevärvilised ofordid, kuivnõela ja akvatinta tööd saanud criti rõhutamise osaliseks. Kunstsarv on materjalina andnud küllaldasid tulemusi. Tellimisi on olnud palju. Litograafia ja tsinkograafia töökojas on tsinkograafia alal täiendatud värvitrüki klišeede valmistamist. Trükitöö alal on täiendatud seadiseid aktsidentsladumise tulemuste väärtuste tõstmiseks. Metalliosakonnas on laiendatud filigraantööde liigitusi ja lisaks võetud metallitagumise tööd.

Raamatukõite ja nahatöö alal on Raamatuaasta puhul rohkem harilikust rõhutatud ilukõidet ja püütud leida uudse ilmega tehnikaid.

Tekstiilosakonnas on rõhutatud senikasustamata tehnikate õppimist, lisaks on tulnud kullatikandus.

Dekoratiiv-osakonnas on peale muu kasutatud mitmesuguseid tehnikaid klaasimaali, imiteerimise ja freskomaali alal.

Puulõike-töökojas on õpetus jätkunud endiselt.

3. Tallinna Tehnikum.

Tallinna Tehnikumis (1928. a. seadus) on süvendatud teoreetiliste ainete rakendamist ja lähendamist praktikale. On valmistatud kavasid uute tehniliste alade käsitlemisele võtmiseks ja Tallinna Tehnikumi üleminekuks selliseks kõrgema astme kooliks, mis 1937. a. sügisest hakkab võtma õpilasteks keskkooli (1934. a. seadus) lõpetanuid.

Õppeasutis pühitses tegevusaastal oma tegevuse kahekümnendat aastapäeva.

4. Tööstuslikud koolid.

Tööstuslikkude koolide alal on kolmeaastase kursusega tööstuskoolidel (poeglaste tööstuskoolid ja naiskutsekoolid) loodud võimalus muuta kursus nelja-aastaseks, mille kaudu need koolid võivad muutuda kutsekeskkooliks ja nende õpilased omandada õiguse astuda kõrgema astme kutsekooli. Vastavalt sellele pandi kehtima nelja-aastase tööstuskooli tunnikavad ja täiendused kolmeaastase õppeajaga tööstuskooli õppekavadele. Seni-töötavaist tööstuskoolidest muudeti nelja-aastase õppeajaga tööstuskoolideks Riigi Tööstuskool Tallinnas ja Läänemaa Tööstuskool Haapsalus. Asutati uued nelja-aastase õppeajaga tööstuskoolid, nimelt Tartu Tehnikakool, mis peab silmas esihoones raudteetegelaste ettevalmistust mehaanika ja ehituse alal, Rääpina Aiatööstuskool (ühiskool), milles rõhutatakse peale muu aiandusala ka aiasaaduste ümbertöötamist, ja Petseri Ehitus- ja Keraamikatööstuse Kool — ehituse ja keraamika alal õppinud tööliste ettevalmistamiseks. Teistest uutest koolidest on märkida üheaastase õppeajaga toiduvalmistamise ja kodukorrastuse (majapidamise) osakond Rakvere Linna Naiskutsekooli juures.

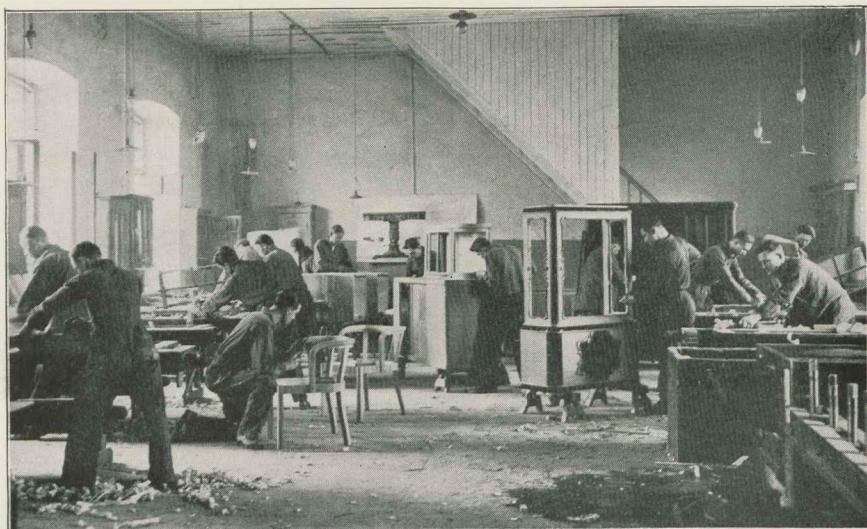
Poeglaste tööstuskoolide tunnikavades määrati kindel arv nädalatuunde metoodilisele tööõpetusele, et vältida juhulikkust. Ka on võetud kavva kodutööstuse õpetus. Pandi kehtima tööstuskooli lõpetanute meistrikutse omandamise kord (tööstuskooli või tööoskusameti kaudu). Tööstusõpilaste koolide alal tuli lisaks Viljandi Linna Tööstusõpilaste kool avaliku koolina ja Valga Käsitöölise Seltsi Tööstusõpilaste Kool erakoolina. Tallinnas avati rätsepatöö alal meesrätsepatöö õppetöökoda avaliku õppeasutisena (kolmeaastase õppeajaga). Erakoolidena asutati Kristliku Noorte Meeste Ühingu elektritehnika õpilaste kool ja insener Mardi autokool. Tallinnas asuv R. Reite eranaiskutsekool läks uuele ülalpidajale — Eesti Naisliidule. Asutati ka üks eraõppetöökoda moe, õmbluse ja tikanduse alal. Ed. Taska eraõppetöökoda laiendati ruumidelt.

Pärnu Kalanduskool muudeti kahe- ja Virumaa Kaevanduskool kolmeaastase õppeajaga kooliks.

5. Majanduslikud koolid.

Majanduslikkude koolide alal muudeti 1935. a. sügisel kõik avalikud kolmeaastase õppeajaga kaubanduskoolid nelja-aastaseks. Asutati erakaubanduskool (algul kolmeaastase õppeajaga) Valga linna (ülalpidajaks on Valga linnavalitsus) ja vene õppekeelega erakaubanduskool Tallinnas. Koolides pööratakse suurt tähelepanu õpitavate teadmiste ja oskuste rakendamisele tegelikus elus. 1935. a. süvel korraldati kursus kaubanduslikkude eriainetes õpetajaile. Töötati tunni-

*Tartu Kaubanduskooli
III kl. õpil. kaubateaduse
prakt. töil. 1936. a.*

*Riigi Tööstuskooli
õpilasi töötamas
puutöökojas.*

*Mõdriku Kodumajan-
duskooli õpilasi töötamas
lavade juures.*

Püüniste parandamise ja valmistamise (raken-damise) tund Pärnu Kalanduskoolis.

Ühistegevuskooli õpilased praktilisil klassitööl.

Ed. Taska õppetökoja õpilasi töötamas kaunistatud nahatööde osakonnas

kavad nelja-aastase õppeajaga kaubandus- ja kaupmeestekoolile ja anti ringkirjaline seletus seniste õppekavade kohandamiseks nelja-aastases koolis. Asutati Tallinna Rahvaulikooli Seltsi õigustega era majandusõpilaste kool.

6. Kodumajanduslikud koolid.

Kodumajandusliku kutsehariduse korraldamise seadusega, mis anti Riigivanema dekreedina 5. IV 1935, toodi Põllutööstusministeeriumi alluvusest Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi alluvusse järgnevad kodumajanduslikud koolid:

- 1) kodumajanduskoolid üheaastase õppeajaga, arvult 8, mis valmistavad ette tegelikke talundiperenaisi või töölisi kodumajanduse alal;
- 2) kodumajanduskeskkoolid kolmeaastase õppeajaga, arvult 2, mis samuti valmistavad ette talundiperenaisi, kuid annavad ühtlasi ka keskkoolile vastava üldhariduse;
- 3) kõrgem kodumajanduskool kaheaastase õppeajaga, mille ülesandeks oli anda gümnaasiumi lõpetanud tütarlastele kodumajanduslikku kutseharidust teoreetilisel alusel, valmistades ette nõuandjaid ja õpetajaid kodunduse, aianduse ja kodukäsitöö alal;
- 4) kõrgema kodumajanduskooli eriklass, kus saavad kodumajanduslikku kutseharidust gümnaasiumi lõpetanud oma isiklikuks tarviduseks;
- 5) perenaiste abiliste eriklassid, mis töötasid kolme kodumajanduskooli juures.

Kõik eelnimetatud koolid töötasid tegevusaastal täie koormusega.

Peale selle avati 1935. a. sügisel eelnimetatud koolidele lisaks veel 2 uut kodumajanduslikku kooli: Tallinna Linna Kodumajanduskeskkool nelja-aastase õppeajaga ja Naistri Kodumajanduse Instituudi eriklass, kus õpivad gümnaasiumi lõpetanud.

Eetööd on käimas sotsiaal-hoolekandekooli avamiseks Kodumajanduse Instituudi juures 1936. a. sügisest arvates. Samuti on Riigivanema otsusega lubatud avada 1936. a. sügisest Oru Kodumajanduskeskkool.

Kõigisse kodumajanduskoolidesse oli õpilaste tung nii suur, et koolid ei suutnud kõiki soovijaid mahutada.

Tegevusaasta kestel tehti koolidele ringkirjalikult teatavaks Haridus- ja Sotsiaalministri määrus kodumajanduskoolide õppetöö alguse, kestuse ja vaheaegade kohta, millega loodi teatud ühtlus neis koolides.

Arvates 1935/36. õppeaasta algusest pandi kõigis kodumajanduslikes koolides kehtima uued tunnikavad, mis oli tingitud ühtlustamise vajadusest, uuest Õppejõudude tasude seadusest ja uute koolitüüpide tekimisest.

Kodumajanduskeskkoolide õppekavad töötati ümber ja kavatakse muudetud kujul kehtima panna 1936/37. õppeaastast alates.

Kehtna Kõrgemas Kodumajanduskoolis, mis varem kahe-aastase õppeaja juures andis instruktoria ja õpetajakutseks nõutava pedagoogilise hariduse,

pikendati õpetajate ettevalmistuse aega ühe aasta võrra, nii et kõrgema kodumajanduskooli kaheaastase kursuse lõpetajailt nõutakse õpetaja kutseksamile pääsemiseks veel üheaastast pedagoogilist ettevalmistust, milleks kavatakse kutsuda ellu pedagoogiline klass mõne õppeaastase juures.

Kuna kodumajanduskoolides on õppeabinõud puudulikud, peeti Kutseoskuse Osakonnas kodumajanduse õpetajate nõupidamine selle puuduse kõrvaldamiseks, kus algutati ühisel jõul mitmesuguste õppeabinõude muretsemist, nagu kollektiivide kogumist, tabelite ning kavandite väljatöötamist ja preparaaside valmistamist.

Tallinnas viibivaile toitlustusõpetajatele korraldati märtsikuul kokakursused.

Kolm kodumajanduse õpetajat viibis edasiõppimise otstarbel Soomes.

7. Merekoolid.

Merekoolide alal hakkas kehtima eelneval tegevusaastal uus merekoolide seadus ja tegevusaastal pandi kehtima uued, uue seadusega kokkukõlastatud õppekavad ja seaduses ettenähtud määrused ning korraldused. Praegu-kehtiva uue seaduse järgi on merekoolil navigatsiooni- ja mehaanika-osakond, kumbki kolme klassiga, millele eelneb eelklass, mis võib olla ühine mõlemale osakonnale. Igas koolis ei tarvitse olla kahte osakonda ja kõiki klasse. Tegevusaastal töötasid Tallinna Merekool riigikoolina — mõlema osakonnaga ning kõigi klassidega ja Kuressaare kapten J. Teäri õigustega eramerekool navigatsiooni osakonna I ja II klassiga, kuna eelklass töötab Kuressaares kapten J. Teäri erakoolina riigi toetuseta.

8. Õppejõud.

Kutseoskuse õppejõudude korraldas Eesti Kutseoskuse Õpetajate Ühing suvised pedagoogilised koosolekud, mis kestsid kolm päeva ja kus olid ettekanded kutseoskuse koolialastest küsimustest koolikorralduse, õpetamis- ja kasvatustöö alalt. Korraldati kursused kaubanduslikkude eriainetes õpetajale. Peale selle on olnud üksikuid kõnekoosolekuid ainete kohta kutseoskuse õpetajate tegevuse alalt. Õppejõudude ja õpetajaametite kandidaatide instrueerimine on teostunud haridusnõuniku ja kodumajanduse nõuniku, samuti ka Kutseoskuse Osakonna direktori poolt, paaril korral on instrueerima komandeeritud üksikuid silmapaistvaid õppejõude.

Välismaa õppereise on olnud võrdlemisi vähe — mõned õppejõud võtsid osa Põhjamaade kodumajanduse kongressist Stokholmis, siis veel näitusest Brüsselis, rahvusvahelisest kaubandusliku hariduse kongressist.

Kutseoskuse õppejõudude ettevalmistamiseks ei ole tegevusaastal korraldatud pikaajalisi pedagoogilisi kursusi ega töötanud kutseoskuse õpetajate klass Tallinna Pedagoogiumi juures. Küll aga on kutseoskuse eriainetes alal lubatud õpetaja-eksamil vastava üld- ja eriharidusega õpetaja kutseta õppejõude, kes mitu aastat on olnud õppejõuks vähemalt rahuldavate tulemustega, peale selle Kehtna Kõrgema Kodu-

majanduskooli lõpetanud, kes täitnud sellekohases määruses ettenähtud eelpraktika.

Haridusministri korraldusega pandi kehtima 1. I 1936 arvates taantsuõpetajate õpetamisoskuse hindamise korraldus (HSMT 14—1936), mille põhjal kuni 31. III 1936 sai õpetamisoskuse tunnistuse 6 taantsuõpetajat, neist üks eksami ja viis kauaaegse õpetamispraktika järgi.

9. Kutseharidus väljaspool kooli. Kutsehariduse levitamine väljaspool kooli on teostunud peaosas lühiaegsete kursuste kaudu, milliseid on korraldatud osavõtjate, organisatsioonide, avalikõiguslike asutiste, omavalitsuste ja riigi kulul väga mitmesugusel aladel — kudumine, õmblemine, tikandus, kodumajapidamine, kodukorrastus ja koduhoid, puutöö, metallitöö, ehitusalad, elektrotehnika, autotehnika, kaubanduslikud alad, aiandus jt. Rahvaülikoolid ja kutsehariduslikud koolid on korraldanud suurel arvul kursusi. Nõudmine kursuste järele oli suur ja mitmel korral ei olnud anda õppejõudu, kuna kutseoskuse alal ei leidunud töötuid oskusega jõude.

10. Kodutööstus. Kodutööstuse aladel on üheks tegevuseks olnud oskuse õpetamiseks lühiaegsete kursuste korraldamine (punkt 9), siis kodutööstuse ringide asutamine ja korraldamine ning neile töötamiskavade andmine, töötajate instrueerimine kohal, rahvarõivaste valmistamise õpetamine ja kandmise propageerimine. Suuremaks küsimuseks olid kodutööstuse muuseumi asutamise eeltööd ja selleks esemete muretsemine. Muuseumi tarvis on Eesti Kodutööstuse Keskseks Tallinnas ruumid ja muuseum avatakse esialgu mustrite kogu nime all Tallinnas järgneva tegevusaasta algupoolel. Kodutööstuse alal peab Põhjamaadega Põhjamaade Kodutööstuse Liidu kaudu kontakti liidu liikmena Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseks. On töötatud välja Eesti Kodutööstuse Liidu põhikirja, milline ootab registreerimist.

11. Tööstusliku Kutseoskuse Nõukogu. Tööstusliku Kutseoskuse Nõukogu ja tööstusametite alal on suuremaks sündmuseks Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse ümbertöötamine ja kehtimapanemine täiendatud kujul (RT 60 — 1935). Muudatused 1931. a. seadusega võrreldes ei ole laiaulatuselised: nad käsitlevad asjaajamise lihtsustamist, suuremat painduvust mõnes osas, maksude võtmise korda, mõnesuguseid piiramisi vastaval tööalal tegutsemise põhjal ja mõnda muud.

Tegevusaasta kestel võeti uusi tööalasid Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse alla, nimelt: modelleerimise ja kipsivalamise, keraamika, raadio, graafika, dekoratsioonmaalmise, kaunistatud nahatööde, filigraani, puulõike, vitsa ja korvmööbli, kinomehaanika, metallireiali ühes freesimisega, klaveri, orel, keelpillide, puhkpillide valmistamise ja aedniku tööalad. Revideeriti üksikuid tööstusametiteid ja teostati õppekontrolli käitistes. Peeti hulk nõupi-

damisi tööalade Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse alla arvamise asjas. Asutati kaks uut tööstusametiteid, mis algavad tegevust 1936/37. tegevusaastal — seega kaheksale tööstusametile tuleb lisaks kaks. Aasta jooksul õiendas eksami 94 meistrit ja 1 266 õppinud töolist; sama aja jooksul registreeriti 276 meistrit, 2 971 õppinud töolist. Õppelepinguid on sõlmitud tegevusaastal 525. Üldse on registreeritud kuni 31. III 1936. a. 2 459 meistrit ja 16 108 õppinud töolist.

Vastavalt koostati eksamikavad juurdetulevate tööalade tarvis.

Koostati tehnikute, meistrite, õppinud tööliste ja kodutöölise kohta seaduse eelnõu esitamiseks Vabariigi Valitsusele.

12. Tehnikute ja maamöörtjate registreerimine.

Tehnikute ja maamöörtjate registreerimine kuulub Inseneride, arhitektide, keemikute ja tehnikute kutsetegevuse seaduse järgi Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Kutseoskuse Osakonnale (tehnikute registreerimine kuulus siia ka varem). Alates 1. I 1935, s. o. nimetatud seaduse kehtimahakkamise ajast kuni 31. III 1936 on registreeritud:

tehnikuid	— 27,
maamöörtjaid	— 64 ja
maamöörtja abisid	— 21.

Toodud arvust langeb tegevusaastale:

tehnikuid	— 21,
maamöörtjaid	— 26 ja
maamöörtja abisid	— 21.

13. Kunstnikkude registreerimine.

Tegevusaastal pandi kehtima kunstnikkude registreerimise seadus (RT 99 — 1935), mille põhjal seaduse kehtimahakkamisest, s. o. 2. XII 1935 kuni 31. III 1936 registreeriti Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Kutseoskuse Osakonnas 111 kunstnikku, nimelt:

I. Kujutavkunstnikke:

a) maali alal	— 29
b) skulptuuri alal	— 9
c) graafika alal	— 2
d) rakendus kunsti alal	— 26

Kokku 66

II. Helikunstnikke	— 40
III. Balletikunstnikke	— 2
IV. Näitekunstnikke	— 3

14. Kutsekoolide varustamine hoone- tega ja seadetega.

Kutsekoolide varustamise alal uute hoonetega on märkida järgmist:

1. riikliku toetuse abil omandati kruntil Valga Linna Tööstuskooli tarvis, ehitati ümber kruntil asuvad hooned metalliosakonna töökodade jaoks, kuna töökojad olid sedavõrd viletsad, et Haridus- ja Sotsiaalministeerium ähvardas need sulgeda. Ühtlasi seati korda ka klassiruumid tööstuskoolile. Riigi poolt määrati toetust 9 000 kr;

2. Paide Tööstuskooli uue hoone ühele osale ehitati peale II kord, milleks määrati toetust riigilt 10 000 kr;
3. Räpina Aiatoöstuse Koolile määrati materjalide ostmiseks maja ümberehitamise otstarbel toetust riigi poolt 3 750 kr;
4. Läänemaa Tööstuskoolile määrati sepikojade ehitamiseks toetust riigilt 550 kr;
5. Põltsamaa Tööstuskoolile määrati toetust majade kordaseadmiseks 1 450 kr;
6. Võru Tööstuskooli ehituse lõpuleviimiseks määrati 3 000 kr;
7. Kodumajanduse Instituudi ruumide remondiks määrati 250 kr;
8. Petseri Ehitus- ja Keraamika Tööstuskooli sise- ja välistöökojade ehitusteks määrati 2 000 kr;
9. hoones, milles asub Tartu Tehnikakool, ehitati peale kolmas kord — laenu saadi koolimajade ehitusfondist;
10. alustati Tallinna Linna Naiskutsekooli maja ehitamisega — laenu saadi koolimajade ehitusfondist.

Kutsekoolide varustamine järgneval aastal jätkub, kuna tegevusaastal teostatud varustamisega on pandud alus ja seda tuleb viia edasi.

Peale selle on järke ootamas palju kutsekoole, sest üldiselt võttes on kutsekoolid hoonetelt kaugelt viletsamas seisukorras kui üldhariduslikud koolid.

Avalikkude ja õigustega erakutsekoolide varustamisel seadetega on riiklike toetusi võimalik olnud anda võrdlemisi vähe, kogusummas 6 000 kr. Sel alal on seaded üldse kallihinnalised ja vajavad uuendamist ka tehnika edust sõltuvalt.

15. Kutsevaliku nõuanne. Kutsevaliku nõuande alal töötas kaks ametlikku nõuandebürood — Tallinnas ja Tartus; kutsevaliku nõuandebüroode ülalpidajaiks on kohalikud linnaomavalitsused. Ametlikke nõuandebüroosid tegevusaastal juurde ei tulnud, kuna nende asutamine on seotud kuludega.

Tegevusaasta kestel käis kutsevaliku nõuandebüroodes nõu küsimas:

Tallinnas — 720 nõuküsimat ja
Tartus — 700 nõuküsimat ümber.

Nõuküsimajaks olid esijoones koolide lõpetajad, siis koha või kutse taotlejad ametites või kutsetes, kus nõutakse kutsevaliku nõuandebüroo tunnistust.

Kutsevaliku nõuannet õppeasutistes on õppejõud andnud koolilõpetajaile ja lastevanemaile, samuti ka kutsekooli astumisel vastavas koolis. Ka on kutsevaliku nõuande küsimust arutatud mitme vastava organisatsiooni koosolekul, eriti õpilaste vanemate organisatsioonides.

16. Rahvusvaheline tegevus kutsehariduse alal. Rahvusvaheline tegevus kutsehariduse alal on teostunud Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi

Kutseoskuse Osakonnal Rahvusvahelise Tehnilise ja Tööstusliku Hariduse Büroo kaudu, mis asub Pariisis. Büroo liikmeks on ka Eesti Haridusministeerium (Haridus- ja Sotsiaalministeerium), üks riiklik kool ja kaks kutsehariduslikku organisatsiooni. Büroo annab informatsiooni kõigi maade kutsehariduse korralduste kohta ja kogub omakorda andmeid Eestist; tegevusaastal täideti Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi Kutseoskuse Osakonna poolt mitu erilist laiaulatuselist ankeeti.

Kaubandusliku hariduse alal teostub kontakti pidamine Kaubandusliku Hariduse Büroo kaudu, mis asub Genfis ja mis korraldas Rahvusvahelise Kongressi 1935. a. suvel Prahast.

Kutseliste õppeasutiste arv liikide järgi.

Õppeasutiste ülalpidaja	Tehnikakoolid	Kunsttööstuskool	Tööstusl. õppeasut.					Majandusl. õppeasut.					Mere- ja kalakoolid	Kodumajanduskoolid	Kodumajanduse inst.	Kokku		
			Tööstuskoolid	Naiskutsekoolid	Tööstusõp. koolid	Õppetöökoolid	Kaladuskool	Kaevanduskool	Kaubanduskoolid	Kaubanduskursused	Ühistegevuskoolid	Kaupmeestekool					Majandusõpilastekool	
Haridus- ja Sotsiaalminst. Linnavalitsuste õppeasut.:	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	9
a) avalikud	1	—	3	6	6	1	—	—	—	4	—	—	—	1	—	1	—	23
b) era	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	3
Maaomavalitsuste õppeasutised	—	—	7	—	1	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	5	—	17
Õigustega eraõppeasutised	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	7
Eraõppeasutised (koolid ja pikaajalised kursused)	—	—	1	1	2	—	—	—	—	4	2	2	—	—	—	1	—	13
Eraõppetöökoolid	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Kokku	2	1	12	11	10	6	1	1	12	3	2	1	1	2	11	1	77	

17. Õppe- ja kasvatustöö ülevälve. Õppe- ja kasvatustöö ülevälvet ja instrueerimist teostavad haridusnõunik, nõunik kodumajanduse alal, Kutseoskuse Osakonna direktor, üksikujuhtudel vanemad silmapaistva-

mad vastava aine õpetajad Kutseoskuse Osakonna ülesandel ja volitusel, mitme kooli suhtes koolinõunikud ja tööstuslikes ettevõtetes ja töökodades asjaajajad ja revident.

Kutseliste õppeasutiste õpilaste arv.

Õppeasut. arv	Õpilaste arv kooli-ülevaldete järgi			
	poegl.	tütarl.	kokku	
Õppeasutiste liik				
Tehnikakoolid	2	372	1	373
Kunsttööstuskool	1	76	141	217
Tööstuslikud õppeasutised:				
a) tööstuskoolid	11	1 033	—	1 033
b) naiskutsekoolid	11	—	991	991
c) tööstusõpilaste koolid	10	886	756	1 642
d) õppetöökojad	6	29	85	114
e) kalanduskool	1	37	3	40
f) kaevanduskool	1	38	—	38
g) aiatööstuslik kool	1	21	18	39
Majanduslikud õppeasutised:				
a) kaubanduskoolid	12	413	609	1 022
b) kaubanduslikud kursused	3	53	45	98
c) kaupmeestekool	1	—	56	56
d) ühistegevuskoolid	2	165	132	297
e) majandusõpilaste kool	1	31	29	60
Merekoolid	2	146	—	146
Kodumajanduskoolid	11	—	583	583
Kodumajanduse Instituut	1	—	25	25
Kokku	77	3 300	3 474	6 774

Koolides tegid õppejõud oma töö andumusega. Õppejõudude kvaliteet on võrreldes endisega tõusnud. Õppetöö tulemused rahuldavad nõudmisi. Kasvatustöö ei ole olnud õpilaste eksimusi, mis oleksid tulnud arutusele väljaspool kooli. Arusaamatused õppejõudude vahel (neid on olnud üksikuid) on lahendatud rahuldavalt, kusjuures teenistuse huvides on tulnud õppejõudude ümberpaigutusi.

Oskuse õpetamisel on ikka rõhutatud töö puhtust ja korralikkust. Kuna tegevusaastal esimest korda märgiti hinnanguna ka töötamise kiirus oskusaineis, siis on see asjaolu aidanud tõsta seda külge.

Teoreetiliste ainete õpetamise kokkukõlastamist tegeliku tööga ja ametialase praktikaga on rõhutatud, kuid siin võiks saavutada mõnel alal veelgi rohkem. Ka näitlikkus (katsed, demonstratsioon, praktilised harjutused) peaks esinema senisest suuremal määral.

Eestikeelsete õpperaamatute kirjastamine eriaineis on suutnud varustada vaid üksikuid alasid. Mõnes aines saadakse küsimusest küllalt otstarbekalt üle õpilaste endi poolt kirjutatud märkmete ja konspektide kaudu, teistes ainetes osutub aga nimetatud viis, kui see on ainsaks õpperaamatu asetäitjaks, mitte-küllaldaseks — seda enam, et õpetajad igal juhul ei anna küllaldaselt tehnilisi juhatusi selle kohta, kuidas kirjutada märkmeid. Tegevusaastal on siiski rõõmustaval viisil tulnud lisaks mitmed tehnilised raamatud, mida võib kasustada õpperaamatutena.

Mõni kool on kannatanud selle all, et ei ole kõiki tarviliisi tööriistu ja masinaid.

Ruumide suhtes on olukord paranemas, kuid teha on veel palju. Head ruumid mõjustavad mitte ainult õpilaste tervislikku olukorda positiivselt, vaid ka õppe- ja kasvatustöö tulemusi.

V.

TERVISHOIU- JA HOOLEKANDEVALITSUS.

A. Tervishoid, apteegi- ja rohuasjandus.

1. Tervishoid.

Tegevusaasta jooksul asendati need veneaegsed seadused, mis meil veel kehtivad olid, meie oma seadustega. Selles mõttes koostati ja pandi kehtima järgmised seadused: Kohtumeditšini seadus (RT 64 — 1935), Raviasutuste ja laboratooriumide seadus (RT 61 — 1935), Vee-, maapinna ja õhu puhtuse seadus (RT 97 — 1935).

Edasi arendati tervishoiu alal kehtivate seaduste elluviimist, koostades ja kehtima pannes vastavaid määrusi ja juhtnööre ning täiendades seniseid määrusi tarvilikkude muudatustega. Nii pandi kehtima uus Arstlike surmatunnistuste määrus (RT 59—1935), Toidu- ja maitseainete konserveerimiseks ja värvimiseks lubatud ainete määrus (RT 78 — 1935), Toidu- ja maitseainete, joogi ning joogivee määruse muutmise määrus (RT 106 — 1935), Äädika ja äädikhappe müügi määrus (RT 92 — 1935).

Koos Põllutööstusministeeriumiga töötati välja ja pandi kehtima: Konserveeritud aiaseaduste, puuviljast ja marjadest valmistatud mahlade ja karastavate jookide valmistamise nõuete ning kaubandusliku liigituse määrus (RT 68 — 1935), Liha ja lihasaaduste valmistamise ja turustamise määrus, Piimaseaduste

analüüsamise ametlike laboratooriumide nimestiku (RT Lisa 15 — 1935), Juhtnöörid piimaseaduste ametliku laboratoorse analüüsi teostamiseks (RT 13 — 1935).

Samuti endiste aastate eeskujul teostati tervishoiu ala igakülgset süvendamist ja järelevalvet tervishoiu ala korraldamisel.

Rahva juurdekasvu ja rahva üldise tervishoiu edendamise ning elujõu säilitamise huvides koostati tervishoiu ala arendamise kava lähema 6 aasta jaoks ja erikava tuberkuloosi vastu võitlemise kohta. Kuna kuue aasta kava on koostatud omavalitsuste poolt tehtud ettepanekute alusel ja andmeil, siis väljendab see kava tervishoiu alal vajadusi üleriigilises ulatuses.

Kõrgema nõuandva asutisena on Tervishoiu- ja Hoolekandevallitsusele töötanud kaasa Riigi Tervishoiu Nõukogu, kelle poolt on heakskiitmist leidnud kõik need seadused, määrused kui ka 6 aasta tervishoiu kava.

Tervishoiu töös ja ülesannete täitmisel kohtadel pandi erilist rõhku haigusi vältivaile abinõudele ning võitlusele sotsiaalsete haigustega, nagu tiisikus, suguhaigused jt. Ägedate nakkushaiguste vastu võitlemine rajati mitte ükski sanitaar-politseiüle korraldusele, vaid eriti sotsiaalsete ja tervishoiuolude parandamisele

ja töstmisele ning tervishoiuliste teadmuste levitamisele rahva keskel. Sotsiaalsete haiguste vastu võitlemisel ning emade- ja lastekaitse töö on töötatud tihedas kontaktis vastavate seltskondlike organisatsioonidega. Ülesseatud põhimõtete alusel ja Rahva tervishoiu korraldamise seaduse ligemalt ettenähtud ülesannete täitmisel töötab kohtadel 11 maa-arsti, 17 linnaarsti ja 8 tervishoiu alal linnaõigustega aleviarsti. Jaoskonna-tervishoiuarste on maal 123. Suuremais linnades, nagu Tallinn ja Tartu, on peale linnaarstide veel ametis tervishoiuarstid. Linnades on veel ametis erilised kooliarstid, kuna maal täidavad kooliarstide ülesandeid jaoskonna-tervishoiuarstid oma tegevuse piirkonnas. Maal töötas 1935. a. 104 ämmaemandat, kellede ligemaiks juhatajaiks ja järelevalvajaiks on kohalikud jaoskonnaarstid. Et maal rahvale arstiabi veel kättesaadavamaks teha, on 6 aasta tervishoiukavas ette nähtud jaoskonna-tervishoiuarstide võrgu tihendamine ja jaoskonnaarstide tegevuspiiride vähendamine; on kavatsus suurendada jaoskonnaarstide arvu endiselt 123-lt 143-le, samuti suurendada ka jaoskonna õdede-ämmaemandate arvu nõnda, et iga jaoskonnaarsti juures oleks ka ämmaemand.

Tervishoiu-personaali oli tegevusaastal:

arste	934	masseerijaid	198
hambaarste	206	kooli-velskeriid	95
õdesid	529	hambatehnikuid	75
ämmaemandaid	384		

Raviasutisi oli:

riigi haigemaju	19	—	2 099	voodiga
omavalitsuste haigemaju	19	—	1 529	„
erahaigemaju	25	—	889	„
kokku haigemaju	63	—	4 517	voodiga

Muid tervishoiuasutisi oli:

riigi ambulatooriume	—	14
omavalitsuste ambulatooriume	—	20
eraambulatooriume	—	36
omavalitsuste mudaravilaid	—	2
eramudaravilaid	—	8

2. Nakkushaigused. Ägedamaist nakkushaigustest tegevusaastal võib mainida tüüfuse levimist Tallinnas, Tartus ja osalt ka Narvas. Võrumaal tulid nähtavale üksikud juhud verist kõhutõbe. Võitluseks nende haiguste vastu võeti tarvitusele kõik abinõud, katsuti kiires korras avastada tüüfuse allikad-pesad ja asuti energiliselt kõigi abinõudega nende likvideerimisele, mistõttu ka taud varsti rauges. Tervishoiulise kaitseasutisena töötas Eesti-Vene piiril Narva observatsioonipunkt, kus vaadati läbi 1 895 isikut ja tehti 21 desinfitseerimist.

Pasteuri Instituudis raviti aasta jooksul 45 maru-tõvekahtlast isikut.

Leprahaiguse vastu võitlemisel töötas tegevusaasta jooksul neli leprosooriumi keskmiselt —

Tarvastu	62	voodiga
Kuuda	58	„
Audaku	35	„
Muuli	15	„

Leprahaiged oli tegevusaasta algul 184 ja aasta lõpul 172. Leprahaigete arv näitab viimaseil aastail langust.

Tuberkuloosi-asutisi oli riigis tegevusaastal 5 sanatooriumi ja 2 eraldusmaja. Neist kuuluvad riigile Taagepera sanatoorium 95 voodiga ja Taheva laste-sanatoorium suvekuil 100 voodiga ja talvekuil 50 voodiga. Erasanatooriumidest on Tallinna Tiisikuse Vastu Võitlemise Seltsi sanatoorium Nõmmel 70 voodiga, Eestimaa Tiisikuse Vastu Võitlemise Seltsi sanatoorium Nõmmel 22 voodiga, Eesti Punase Risti sanatoorium Selis 50 voodiga. Raskete tiisikushaigete tarvis on kaks eraldusmaja, neist üks Tallinna linnavalitsusel 100 voodiga, teine Tartu Tiisikuse Vastu Võitlemise Seltsil 33 voodiga.

Tiisikuse nõuandlaid oli 13, seega üks nõuandla 85 000 elaniku kohta. Tuberkuloosi vastu võitlemise nõuandlaid tarvitas tegevusaastal 9 473 haiget, neist linnades 4 304 ja maal 5 169. Visiitide üldarv tiisikuse ambulatooriumides oli 22 340, neist linnaelanikelt 12 105 ja maaelanikelt 10 235.

3. Tervishoiu selgitustöö. Tervishoiuliste teadmuste populariseerimist riigis korraldas Eesti Tervishoiu Muuseum, kelle poolt peeti 31 raadioloengut, 3 rahvalikku loengut Tartus ja 11 väljaspool Tartut. Muuseumi külastas 9 667 isikut, 207 ekskursiooni 5 079 osavõtjaga. Muuseumi külastajast oli 49 välismaalast.

Lühiajalisi kursusi emade ja laste tervishoiu kohta korraldati ühes Eesti Naissliiduga ja Eesti Maanaiste Keskseltsiga 26, milledest osa võttis 3 009 isikut. Muuseum korraldas esimest korda tervishoiuõpetust ka leerilastele 37 koguduses. Anti välja ja levitati rahvalikku tervishoiukirjandust — lendlehti, samariitlase käsiraamatut ja muud. Peeti tervishoiu erinäitusi Tartus, Tallinnas, Rakveres ja Võrus. Muuseum laenutas lektoritele diapositiive, tervishoiulisi filme, mullaase ja tabeleid koolidele ning kursustele. Tegevusaastal muuseum täienes gaasikaitse- ja elektriosakonnaga.

4. Emade ja laste tervishoiulise hoolekande alal töötas riigis 22 emade ja laste nõuandekohta. Neist nõuandekohtadest oli 6 eraorganisatsiooni ja 16 omavalitsuste korraldusel. Nõuandlad said endiste aastate eeskujul Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsuselt rahalist toetust 50% ulatuses.

5. Vaimuhaiged ja langetõbised. Ravivajavate vaimuhaigete ja langetõbiste tarvis töötas tegevusaasta jooksul 5 raviasutist:

Seevaldi vaimuhaigemaja	723	voodiga,
Jämejala	280	„
Pilguse	50	„
Tartu Ülikooli vaimu- ja närvihaiguste kliinik	100	„

Tegevusaasta algul oli haigemajades ravimist vajavaid vaimuhaigeid 1 092 ja aasta lõpul 1 089.

Vaimuhaigeid ja langetõbiseid, kes vajasisid interneerimist, oli omavalitsuste varjupaikades aasta jooksul keskmiselt 745 ning peale selle oli rahulikke vaimuhaigeid ja langetõbiseid perekondlikul hooldamisel 920 isikut.

Vaimuhaigete ja langetõbiste asutiste kohta on tähendada, et nii haigemajad kui ka varjupaigad on kõik haigetega ja hoolealustega üle koormatud, mistõttu neisse asutistesse pääsemiseks tuleb oodata järjekorda.

6. Apteegi- ja rohu- Tegevusaastal avaldati rida asjandus. seadusi ja määrusi apteegi- ja rohuasjanduse ala korraldamiseks ja arendamiseks, milledest tähtsamad on järgmised:

1. Valitsusasutistes töötavate ametnikkude ja tööliste haiguse korral kindlustamise ajutise kodukorra määruste põhjal tarvitamiseks lubatud patenditud ravimite määrus (RT 24—1935). See määrus tühistas 1930. a. kehtima pandud ravimite nimekirja, kusjuures uue nimestiku koostamisel asendati välismaa preparaate võimalikult kodumaa samaväärsete preparaatidega, mis hinnalt odavamad.
2. Konventsioon uimastusainete valmistamise piiramise ja nende jaotamise korraldamise kohta (RT 45 — 1935). Eesti ühinemine konventsiooniga oli puht-vormiline toiming, sest tegelikult juba 1934. a. alates tegutseti uimastusainete alal täielikult nimetatud konventsiooni ettekirjutuste piires. Konventsioon käib peamiselt uimastusainete valmistamise ja väliskaubanduse kohta ning alistas uimastusainetega võrdsele tasemele ka mõned mitteuimastusained, mida aga kerge on keemilisel teel muuta uimastusaineiks.
3. Mürgiste ja kangemõjuliste ainete vabamüügi apteekidest väljaandmise määrus (RT 13 — 1936). Määrus korraldab üksikasjaliselt mürgiste ravimite apteekidest väljastamise korda, mis alal senini puudusid küllaldase täpsusega sõnastatud määrused ja korraldused.
4. Vabamüügi apteekide korra ja tegevuse seaduse muutmise seadus (RT 11 — 1936).
5. Ravimite hinnakirja määrus (RT 21 — 1936), mis korraldab hinnaalanduste andmist ametlikult vabamüügi apteekide kohta kehtima pandud ravimite hindadest. Määruse ülesandeks on kaotada senini hinnaalanduste andmises valitsenud ühtlusetus, mis tekitab

tarvitajaskonnas põhjendatud nurinat, samuti piirata võistlusvõimalust apteekide vahel, mis võivad avaldada ebasoovitavat mõju ravimite kvaliteedile.

6. Vabamüügi apteekide tööaja, puhkepäevade ja öövalvekorra määrus (RT 20 — 1936). Selle määruse ülesandeks on korraldada vabamüügi apteekides tegutseva farmatseutilise personaali tööolusid, samuti võimaldada puhkeega üksitöötavaile maa-apteekreile.

Tegevusaasta jooksul ilmnis 1934. a. RT 37 avaldatud Vabamüügi apteekide tervishoiupersonaali tegevuse korraldamise määruse positiivne mõju vabamüügi-apteekides töötava personaali kvalifikatsiooni tõusu mõttes. Kui varemalt võis apteegis iga rohuteadlase kohta olla ülimalt kaks praktikanti, siis Vene vastava seaduse asendamisel Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadusega jäi sinna tühik, mis põhjustas, et apteekidesse tekkis kuni neli praktikanti ühe kvalifitseeritud tööjõu kohta. Sellise olukorra süvenemisele pani nimetatud määrus piiri, kuna alates määruse avaldamisest ei registreerita enam uusi praktikante neisse apteekidesse, kus uus norm, üks praktikant iga rohuteadlase või kandidaadi kohta, on täidetud või isegi ületatud. Määruse tulemused on järgmised:

Apteekides töötas	rohuteadlasi ja kandidaate	apteegi- assistente	apteegi- praktikante
15. mail 1934	220	216	166
1. veebr. 1936	265	212	137

Sellest nähtub, et apteekides tegutseva personaali kvalifikatsioon on tublisti tõusnud kvalifitseerimata personaali — praktikantide arvel, mis tuleb kasuks apteekides valmistatavate ravimite kvaliteedile.

Tegevusaastal nõuti kolme II järgu apteegi muutmist I järgu apteegiks, mis ka täideti. Samuti likvideeriti üks abiapteek ja asutati selle asemele I järgu apteek. Uuena avati veel üks I järgu ja üks abiapteek, nii et tegevusaasta algul tegutsenud 208 apteegi (neist 86 I j. ja 122 II j.) asemel tegutses aasta lõpul 210 vabamüügi-apteeki (neist 91 I j. ja 119 II j.).

Farmatseutilist personaali oli tegevusaasta lõpul registreeritud kokku 1 115 isikut, neist rohuteadlasi 340, rohuteadlase kandidaate 36, apteegi-assistente 304, apteegi-praktikante 435.

Tegevusaasta vältel revideeriti Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsuse farmatseutilise ülemvalve alla kuuluvaist umbes 600 asutisest: apteeke — 40, rohukaubaladused — 8, farmatseutilisi, kosmeetilisi ja bakterioloogilisi laboratooriume — 11, kosmeetikatarvete-, rohu- ja värvikauplusi — 37, mineraalvete ja karastavate jookide tehaseid — 14 ja taimevõiteseid — 2, kokku 112 asutist. Revideerimisel võeti kaasa 64 proovi, mis analüüsiti Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsuse laboratooriumis.

B. Hoolekanne.

7. Hoolekande areng. 1935/36. tegevusaastal hakkas kehtima Riigivanema poolt dekreedid korras antud Hoolekande seaduse muutmise ja täiendamise seadus (RT 43 — 1935). See seadus tõi mõningaid põhjanevaid muudatusi senisesse hoolekandekorraldusse. Üheks tähtsamaks muudatuseks oli hoolekanderaamatute väljaandmine kõigile lahtisel või poolkinnisel hoolekandel olevaile hoolealuseile nende elukoha omavalitsuse poolt. Nende raamatute pidamise kord ja vorm määrati Haridus- ja Sotsiaalministri määrusega (RT 55 — 1935). Teiseks oluliseks muudatuseks oli keskmiste hoolekandeliste abiandmise normide kehtima panemine. Need normid töötati välja ministeeriumi poolt koostatud üldiste juhendite järgi iga omavalitsuse poolt oma administratiivpiirkonna kohta ja esitati ministeeriumile heakskiitmiseks.

Hoolekande tegelik korraldamine niihästi kreduid kui ka hoolekandeauniste arvu suhtes teostus tegevusaastal peamiselt eelmise aasta piires.

8. Kinnine hoolekanne. Riiklikkude kinniste hoolekandeaunistena töötasid lastehoolekande alal samuti kui eelmiselgi tegevusaastal: 1) 4 rinnalaste- ja emadekodu — Nõmmel, Tartus, Kuressaares ja Narvas. Neis kodudes viibis aasta jooksul keskmiselt 457 hoolealust, neist alla 3-aastasi lapsi 372 ja emasid 85. Rinnalaste- ja emadekodude ülalpidamine maksus riigile ümmarguselt 146 800 kr; ühe hoolealuse ülalpidamine maksus keskmiselt 321 kr aastas. 2) Vaivara lastekodu üle 3 a. vanuste mahajäetud, leitud, riigiteenijate, sõdurite ja teiste riigihooletavate kuuluvate laste tarvis, kus viibis keskmiselt aasta jooksul 131 hoolealust; selle asutise ülalpidamine maksus riigile aasta jooksul ca 50 000 kr; seega üks hoolealune 380 kr aastas. Tegevusaastal tuli sulgeda Vaivara lastekodu osakond, mis töötas Tallinnas ühes invaliidide ühiselumajaga, kuna osutus otstarbekohasemaks seal viibivad lapsed paigutada kutsekoolides käimise või ametiõppimise ajaks usaldusväärseisse perekondadesse. 3) Ajutiste kinniste asutistena töötas ka sel aastal kaks riigi poolt ülalpeetavat laste suvekolooniat — üks Narva-Jõesuus ja teine Loksal. Neis viibis kokku kahe kuu jooksul 197 last.

Pimedate hoolekande alal töötasid Tartus riigi poolt ülalpeetavad riigi pimedate asutised, kuhu kuuluvad — koolkodu, töökool, töökodu ja ühistöökojad. Asutistes viibis aasta jooksul keskmiselt 48 hoolealust. Peale nende töötas asutiste ühistöökodades aasta jooksul keskmiselt 19 pimedat.

Puudustkannatavatele isikuile ajutise teenistuse andmiseks ja tööst võõrdunud isikute tööle harjutamiseks töötas riiklik Kopli Töömaja. Tegevusaastal pandi siin suurt rõhku sellele, et hoolealustele antav töö oleks produktiivne, mille tõttu laiendati tunduvalt plekitööstust. Töömajas viibis aasta jooksul keskmiselt 48 hoolealust.

Omavalitsuse poolt ülalpeetavate kinniste hoolekandeauniste, niihästi lastekodude kui ka vanadekodude arvus kui ka hoolealuste arvus võrreldes eelmise aastaga tunduvalt muudatusi ei olnud.

Omavalitsuste poolt ülalpeetavate lastesuvekolooniate tegevuses oli märgata aga tegevuse suurenmist. Suve jooksul viibis neis koloonias 940 last.

9. Erahoolekande asutised. Eraorganisatsioonide poolt ülalpeetavate kinniste hoolekandeauniste tegevus toimus eelmiste aastate piires. Märkimisväärne on sihtasutise „Eesti Lastekaitse“ intensiivne tegevus laste suvepuhkuse võimaldamisel. Esmakordselt võeti tarvitusele Tallinnas laste suveks maale perekondadesse saatmine, mis andis häid tulemusi. Lapsi saadeti maale eraorganisatsioonide kaudu 112 ja Tallinna Linnavalitsuse Hoolekande Osakonna kaudu 533 last. Ka eraorganisatsioonide poolt ülalpeetavate lastesuvekolooniate tegevus oli tunduvalt suurem eelmise aasta tegevusest.

10. Laste lahtine hoolekanne. Laste lahtine hoolekanne teostus: 1) riiklikkude rinnalaste- ja emadekodude kaudu, millede poolt anti toetusi nendele emadele, kellel oli tahtmist oma rinnalaste- ja emadekodus viibivaid lapsi võtta enda juurde ja neid ise kasvatada; 2) Vaivara riikliku lastekodu kaudu, tasudes laste kasvatusraha võõrastes perekondades; 3) sihtasutise „Eesti Lastekaitse“ kaudu, andes toetusi lastevanemaile laste kasvatamiseks ja makstes laste ülalpidamisraha võõraisse perekondadesse paigutatud laste eest. Sel teel hoolekannet saanud laste arvus ega ka toetuste ja ülalpidamisrahade normis võrreldes eelmise aastaga tunduvalt muudatusi ei olnud.

Omavalitsuste poolt teostati lastele lahtist hoolekannet, makstes laste vanemaile toetusi või paigutades neid lapsi, kellel vanemad puudusid või kes vanemalt hoolekandekohtu otsusel olid ära võetud, võõraisse perekondadesse ja makstes nende ülalpidamisraha.

Omavalitsuse poolt laste lahtisele hoolekandele tehtud kuludest tasus riik 50%.

11. Lahtine hoolekanne täiskasvanud isikuile. Riigi poolt teostati lahtist hoolekannet: 1) andes toetusi looduslike õnnetuste ja õnnetusjuhtumite läbi oma kõige tarvilikuma vara kaotanud isikuile ja tasudes õnnetusjuhtumite puhul vigastatud isikute ravikulud; 2) andes erakorralisi perioodilisi toetusi neile isikuile, kellele vormilisel põhjusil ei olnud õigust pensioni määrata, kuid moraalselt olid nad õigustatud pensioni saama; neid toetuse saajaid oli tegevusaasta lõpul 84; 3) andes ühekordseid väiksemaid toetusi.

Eri liik hoolealuseid, kes kuuluvad riigi hooldamisele, on endiste mõisade teenijad, kellele makstakse toetusi vastava määruse alusel. Neid toetuse saajaid oli tegevusaasta lõpul 394 isikut. Nende hoolealuste hoolekandekulud kandis Asunduskapital.

Eriülesanne, mis lahendati hoolekande korras, oli Riigivanema summadest toetusi paluvate palvete läbivaatamine ja ühekordsete toetuste määramine. Neid palveid vaadati läbi 2 873.

Sõjainvaliidide hoolekanne teostus: 1) neile järelevõimaldamise teel kas haiglais, sanatooriumides või ambulatoorselt; 2) kõlmatuks muutunud või katki läinud kunstlikkude kehaliikmete ja ortopeediliste saabaste asendamise teel uutega või vanade parandamise teel.

Omalvalitsuste poolt teostati lahtist hoolekannet: 1) võimaldades puudustkannatajatele ravimist, 2) võimaldades ajutiselt töövõimetuile isikuile endile ja nende perekondadele kui ka vangistatud isikute perekondadele elatamist, 3) andes toetusi või paigutades võõraisse perekondadesse või poolkinniseisse hoolekandeaustistesse puudustkannatajaid rauku ning vigaseid kodanikke.

12. Kodakondsuseta isikute ja välismaalaste ning välismaal asuvate Eesti kodanikkude hoolekanne.

Hoolekande seaduse järgi kuulub kodakondsuseta isikute ja Eestis asuvate välismaalaste hoolekande kulude tasumine

riigile. Kodakondsuseta isikute arv vähenes tegevusaastal tunduvalt selle tõttu, et Kodakondsuse seaduse muutmise ja täiendamise seadusega loeti kõik kodakondsuseta isikute alla 18 a. vanad Eestis sündinud lapsed Eesti kodanikeks. Selle tõttu vähenesid kodakondsuseta isikuile korraldatud hoolekandekulud poole võrra eelmise aasta kuludega võrreldes. Eestis asuvatele välisriikide kodanikele korraldatud hoolekande viisis ega kuludes muudatusi ei olnud

Samuti ei olnud märgata tunduvald muudatusi välismaal asuvaile Eesti kodanikele antava hoolekande kuludes ega korraldamisviisides.

13. Riiklikud toetussummad.

Tegevusaastal anti riigi eelarvest toetusi omavalitsustele ja hoolekande alal tegutsevaile eraorganisatsioonidele hoolekandeaustistide sisseseadmiseks, suvekoolide korraldamiseks ja tegevuse arendamiseks. Antud toetussummad olid veidi väiksemad eelmise aastaga võrreldes.

14. Erakorraline lasteabistamine talvkuudel.

Puudusesse sattunud kodanikkude lastele tuli korraldada ka sel tegevusaastal erakorralist abistamist talvkuudel.

Erakorralist abistamist korraldati laste toitlustamise ja kehakatetega varustamise teel. Abistamine algas 1935. a. detsembrikuul esimestel päevadel ja kestis kuni 1936. a. 15. maini. Kava järgi kuulus abistamisele 4 500 last.

C. Pensionid.

15. Seadusandlus.

Kuigi 1935/36. tegevusaasta jooksul oli kavatsusel välja anda uus pensioni seadus, ei teostunud see töö suureulatuselise tähtsuse tõttu, kuna esilekerkinud küsimused nõudsid põhjalikku kaalutlemist. Seadusandlus piirdus vaid Pensionide korraldamise seaduse ja selle täiendamise seaduse kehtimapanekuga. Vi-

maste seaduste sihiks oli asendada Vabariigi Valitsuse poolt väljaantud pensionide vähendamise määrust, millega redutseeriti pensione 3, 6 või 8% suuruses, sõltuvuses pensioni normist. Peale selle oli tarvidus normida pensionide arvutamist, pidades silmas 1. IV 1935 riigiteenijate kohta ja 1. VIII 1935 õpetajate kohta kehtimapanendusi uusi palgaseadusi.

16. Pensionäride arv ja kulud.

Eelmiste aastate eeskuul suurenes ka möödunud tegevusaastal pensionäride arv üldiselt. Seejuures aga vähenes veneaegsete pensionäride ja vanade veneaegsete õpetajate-pensionäride arv.

Rahvaväelastest pensionäride arv on enamvähem stabiilne. Läänudaastane väike tõus on seisma jäänud, näidates väljamineku-osas isegi teatavat alanemist.

Riigiteenijaist, kaitseväelastest ja riigitöölised pensionäride arv — nagu seletatud eelmistes aruannetes — avaldab järjekindlat tõusutendentsi ja seda eelduste kohaselt veel mitmete aastate kestusel (vt. põhjendusi 1934/35. a. aruandes).

Alates 1. IV 1935 kuni 31. III 1936 muutus pensionäride arv järgmiselt:

Pensionäride ja pensionärperekondade arv.

Pensionäride liigid	Pensionäride arv 1. IV 1935	Aasta jooksul		Pensionäride arv 31. III 1936
		juurde tulnud	välja langedud	
Veneaegsed pensionärid	3 684	88	172	3 595
Rahvaväelased	1 936	116	115	1 937
Riig- ja omavalitsusteenijad	5 100	739	55	5 784
Riigitöölised	910	117	25	1 002
Kaitseväelased	358	84	4	438
Vanad õpetajad	117	1	13	105
Kokku	12 105	1 140	384	12 861

Märkus: Pensionäride arvus on kogu perekond arvatud üheks ühikuks.

Kulud pensionäride liikide järgi (1 000 kr).

Pensionäride liigid	1935/36 kulud	1934/35 kulud	+, —
Veneaegsed pensionärid	438	452	—14
Rahvaväelased	686	700	—14
Riigiteenijad	642	1 452	+190
Omavalitsusteenijad ja õpetajad	816	728	+88
Riigitöölised	323	299	+24
Kaitseväelased	380	308	+72
Vanad õpetajad	38	42	—4
Kokku	4 323	3 981	+342

Pensionikulud kaetakse riigi eelarve summadest ja pensionikapitalist.

Pensionikapitali tuluallikaiks 1935/36. a. peale riigi eelarvega määratud summade olid pensionikapitalimaksud (1 000 kr):

- riigiteenijailt 2% suuruses palgast . . . 391
 - kaitseväelasilt — do — . . . 86
 - õpetajailt riigi kanda jäävalt palgaosalt 89
 - omavalitsusteenijailt 2% ja omavalitsusasutisilt ning eripõhikirja alusel töötavalt riiklikelt ettevõtteil 455
 - pensionikapitali ülejääk 1. IV 1935 . . 224
- Pensionikapitali ülejääk 31. III 1936 oli 132

221 (15.12.76)

- 05

Ar 936 B
Haridus-
ja